

HALŠTATSKÉ OSÍDLENÍ V POVODÍ ŘÍČKY OKLUKY NA UHERSKOHRADIŠŤSKU VE SVĚTLE NOVÝCH ARCHEOLOGICKÝCH VÝZKUMŮ

*Jaroslav Bartík, Tomáš Chrástek, Slovácké muzeum v Uherském Hradišti
Klára Augustinová, David Hons, Ústav archeologie a muzeologie, Filozofická fakulta
Masarykovy univerzity, Brno*

Studie představuje výsledky dvou menších záchranných archeologických výzkumů z let 2018–2019, při kterých se podařilo prozkoumat několik sídlištních objektů platěnické kultury. Nově získané poznatky jsou zasazeny do mikroregionálního kontextu vývoje halštatského osídlení v povodí říčky Okluky. Představen je aktualizovaný stav poznání hustoty osídlení a sídelní strategie. Ve studii je rovněž prezentován prediktivní model, jehož testováním by mohly být v budoucnu identifikovány prozatím neznámé lokality.

1. Úvod

Říčka Okluky představuje jeden z drobnějších levostranných přítoků řeky Moravy. Její pramen se nachází u obce Horní Němčí (okr. Uherské Hradiště), a to na západním úbočí vrchu Lesná (696 m n. m.). Kromě Horního Němčí protéká říčka Slavkovem, Dolním Němčím, Hlukem, Ostrožskou Lhotou a Uherským Ostrohem, kde ústí do řeky Moravy v nadmořské výšce 178 m n. m. Do jejího povodí však můžeme zahrnout ještě nejzápadnější výspu katastru obce Nivnice, jižní cíp Vlčnova, JV okraj katastrálního území Ostrožské Nové Vsi a spádovou oblast Boršického potoka (obr. 1). Z geomorfologického hlediska protíná tok Okluky soustavu několika bočních údolí vyběhávajících na východě z Bílých Karpat a vyústujících na západě do Dolnomoravského úvalu. Převážná část povodí se rozprostírá v členitém terénu Hlucké pahorkatiny, pro níž je charakteristická právě zmíněná mozaika menších kotlin obklopená dílčími pahorkatinami a plošinami s erozně-denudačním reliéfem. Podloží Hlucké pahorkatiny je tvořeno převážně flyšovými horninami račanské a bělokarpatské jednotky magurské skupiny příkrovů s omezenými výskyty křídových a neogenních sedimentů vídeňské pánve a vložkami neovulkanitů (Demek – Mackovčín eds. 2006). V její západní části orientované směrem do úvalu řeky Moravy se také vyskytují proměnlivě mocné překryvy spraší a sprašových hlín často vyhledávaných k zakládání lidských osad.

Region byl už v pravěku napojen na významné dálkové cesty. Na západě se napojoval na hlavní komunikační koridor v ose SV–JZ reprezentovaný Dolnomoravským úvalem. V ose V–Z pak skrze něj procházela spojnice „Panonsko-labské stezky“ z Moravy na Slovensko (Martínek a kol. 2014). Díky této skutečnosti a příhodným krajinným podmínkám odtud evidujeme nebývale vysoké množství archeologických lokalit svědčících o intenzivním lidském osídlení v průběhu takřka celého pravěku, rané doby dějinné i raného středověku (cf. Hrubý 1951; Pavelčík 1967; 1968; 1969; 1970a; 1970b; Pernička 1973–74; 1980; 1984; 1986; Koštuřík 1982; Procházka 1985; Hrubý – Pavelčík 1992; Galuška 2000; 2011; Menoušková – Vaškových 2004; Zeman 2003–2004; 2015; Vaškových 2008; 2011; Škrdla – Ježek 2009; Schenk 2012; Válek *et al.* 2012; Chrástek – Bartík 2016; 2017; Bartík 2018; 2019a; 2019b; Bartík – Škrdla 2020 *ad.*). Na rozdíl od většiny období staršího zemědělského pravěku vykazoval aktuální stav poznání nižší počet doložených komponent ze starší

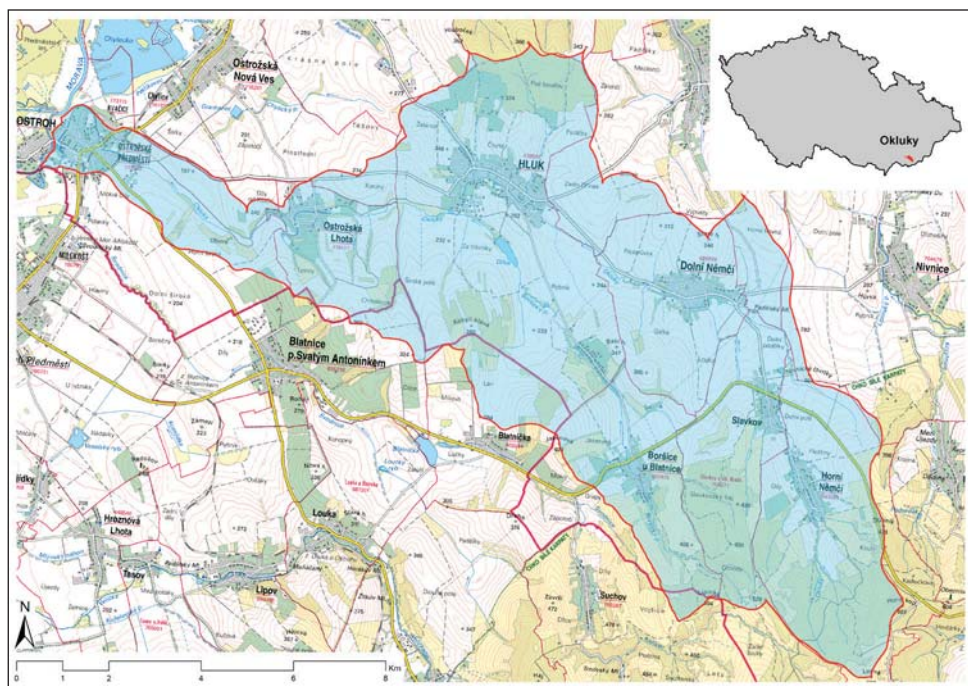
doby železné. Většina dokladů halštatského osídlení pak pocházela ze starých výzkumů bez podrobnější dokumentace, náhodných neohlášených nálezů či nepočtených kolekcí z povrchových sběrů realizovaných amatérskými hledači (Hrubý – Pavelčík 1992; Galuška 2000; Menoušková – Vaškových 2004). Ve srovnání s předchozím obdobím popelnicových polí i následnou dobou laténskou (obě epochy zde reprezentuje dohromady několik desítek sídlišť) vytvářel dosavadní stav poznání poněkud zkreslený obraz ukazující výrazný propad zdejšího osídlení ve starší době železné.

V nedávné době se však podařilo v souvislosti se zintenzivněním stavebních aktivit v regionu nově doložit osídlení z doby halštatské hned na dvou lokalitách, a to na katastru Uherského Ostrohu – Ostrožského Předměstí a Dolního Němčí. Studie prezentuje výsledky obou archeologických výzkumů a v mikroregionálním kontextu povodí říčky Okluky sumarizuje dosavadní poznatky, týkající se hustoty osídlení a sídelní strategie v době halštatské. Představen je rovněž prediktivní model, jehož testováním by mohly být v budoucnu identifikovány prozatím neznámé komponenty sídelní struktury.

2. Nově zkoumané lokality z doby halštatské

2.1. Uherský Ostroh – Ostrožské Předměstí – „Louky“

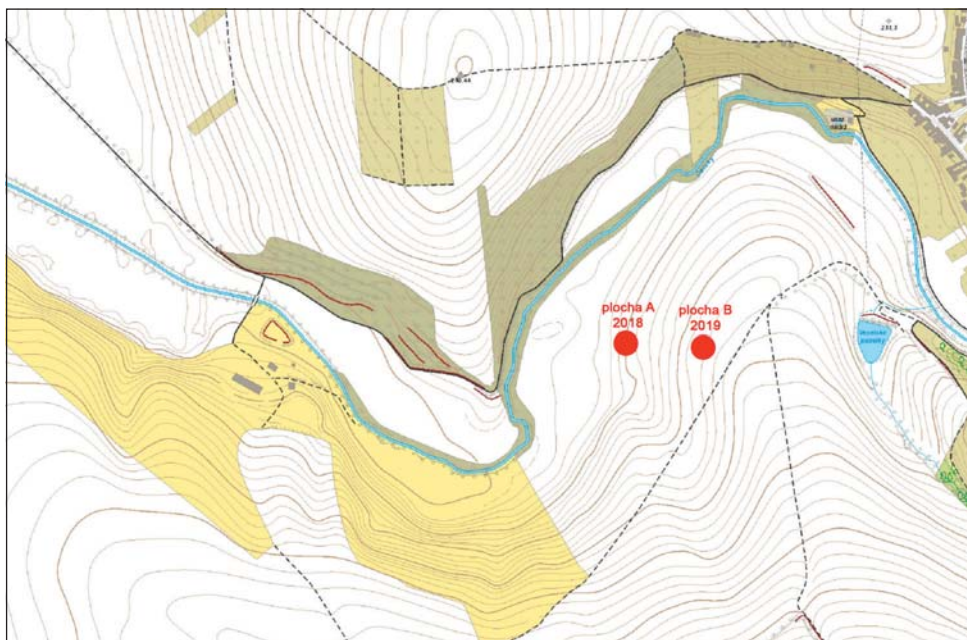
V letech 2018–2019 proběhl záchranný archeologický výzkum na katastru obce Uherský Ostroh – Ostrožské Předměstí, který vyvolala rekonstrukce vedlejší polní cesty a výstavba protierozních opatření. Výzkum byl realizován v závislosti na postupu stavebních prací ve dvou etapách. První etapa proběhla v roce 2018 a byla zaměřena na zdokumentování archeologických situací, jež byly narušeny v souvislosti s výstavbou protierozního opatření PEO1 na parcele č. 6937/2 (výzkumná plocha A). Druhá etapa výzkumu následovala v roce

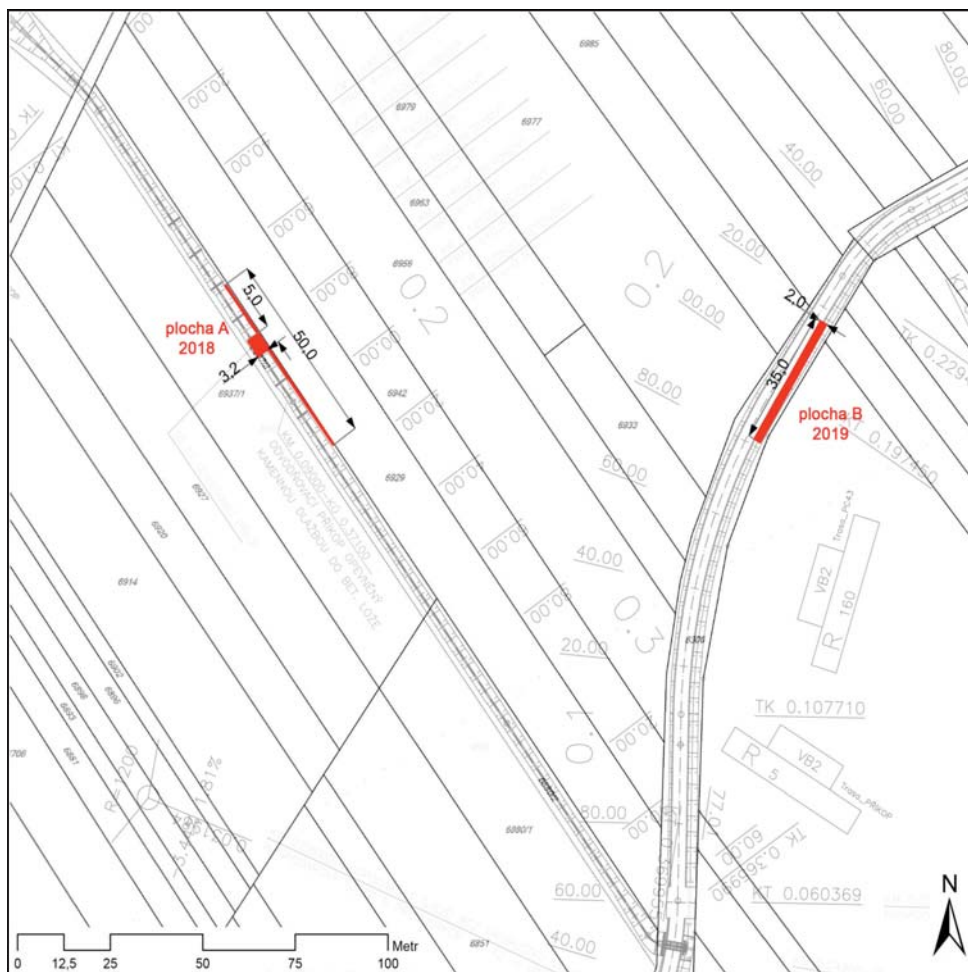
Obr. 1. Lokalizace povodní říčky Okluky. Grafika T. Chrástek.

2019, a to v souvislosti se skrývkou ornice v místě nově budovaného úseku polní cesty na parcele č. 8306 (výzkumná plocha B; obr. 2, 3). Stavba zasahovala menší částí i na katastrální území obce Ostrožská Lhota. Zde ovšem nedošlo k narušení žádných archeologických situací. Zájmová polní cesta PC43 se nachází ve východní výspě katastru Ostrožského Předměstí a vede od hlavní silnice do Blatnice pod Sv. Antonínkem (II/71) směrem na SV do obce Ostrožská Lhota. K narušení archeologických situací došlo pouze v polní trati „Louky“, někdy zvané také jako „Lůčka“ či „Záhoří“, rozprostírající se mezi kilometráží 1,5–2 km (měřeno od hlavní komunikace II/71). Z hlediska charakteru polohy se jedná o rozlehlé ploché návrší (obr. 2, 4), přecházející od SZ po SV prudšími svahy do inundace potoka Okluky, který meandruje cca 280 m od nejbližšího místa pozitivního na archeologické nálezy. Obě nálezové plochy inklinují ke svahu orientovanému k S až SZ. Nadmořská výška zde osciluje mezi 195–215 m n. m. Geologické podloží je v místě identifikovaných zahloubených objektů tvořeno sprašemi až sprašovými hlínami, na jejichž bázi vystupují spodně eocenní pískovce a jílovce.

V odborné literatuře je pravěké osídlení lokality známo již ze starších povrchových sběrů, a proto byl její prostor před zahájením stavebních prací zařazen k potenciálně nejhroženějším zónám, kterým byla při archeologických dohledech věnována zvýšená pozornost. Vzhledem k tomu, že dotčená poloha se nachází blíže k obci Ostrožská Lhota (obr. 2) než k městu Uherský Ostroh, byla v minulosti nesprávně lokalizována na její katastr. V posledním přehledu archeologických nálezů učiněných na katastru Ostrožské Lhoty (cf. Menoušková – Vaškových 2004) je uvedena pod názvem „Záhoří“ (č. 19). V přiloženém plánu je pak lokalita situována do SV části výše popsaného návrší (Menoušková – Vaškových 2004, obr. 6). Z lokality jsou uváděny doklady osídlení z mladšího stupně lengyelské kultury, popelnicových polí (zřejmě z pozdní doby bronzové) a doby laténské. O neověřené existenci

Obr. 2. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Lokalizace nálezových poloh. Grafika T. Chrástek.

Obr. 3. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Lokalizace náleзовých poloh v rámci rekonstruované polní cesty a protierozního opatření. Grafika T. Chrástek.

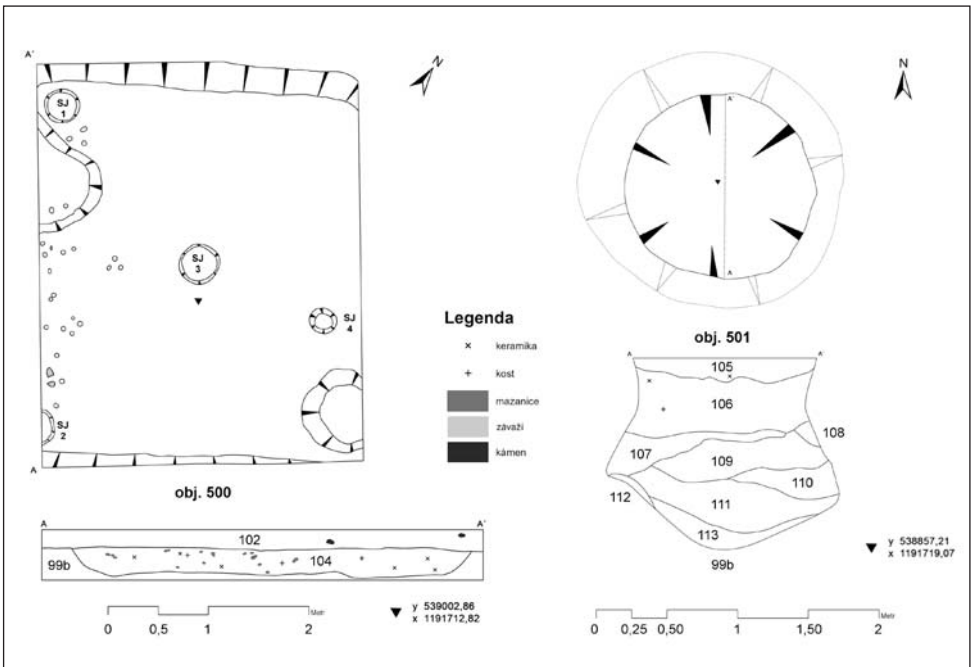
halštatského sídliště v trati „Louky“ se jen letmo zmínil v práci věnované přehledu osídlení na katastru Uherského Ostrohu již Luděk Galuška (2000, 33–34).

2.1.1. Náleзовá plocha A

Plocha A se nacházela v ploše protierozního opatření PEO1 (obr. 3), které bylo řešeno formou odtokového koryta, sloužícího k odvodu srážkové vody ze struh, jež byly vybudovány podél rekonstruované polní cesty. Před samotným vyzděním koryta lomovým kamenem byl v trase jeho průběhu proveden liniový výkop o šířce 3,2 m, jehož stěny byly vysvahovány do profilu ve tvaru písmene „V“ (hloubka výkopu od současného terénu – 150 cm). V blízkosti souřadnice 48,9723617N, 17,4569242E (WGS-84) byl uvedeným liniovým výkopem porušen rozměrnější zahluubený objekt (č. 500) s plochým dnem a pozůstatky vnitřní konstrukce v podobě několika kúlových a sloupových jam (obr. 5). Z důvodu rychle postupujících stavebních prací byla prozkoumána jen centrální část objektu, která byla poškozena

Obr. 4. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Letecký pohled na lokalitu v průběhu výzkumu (od východu). Foto T. Chrástek.

Obr. 5. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Plánová dokumentace exkavovaných objektů. Grafika J. Bartík, T. Chrástek.

výkopem. Jeho celkový rozsah byl ověřen pouze formou liniových sond orientovaných kolmo na osu koryta. Po typologicko-funkční stránce šlo pravděpodobně o polozemnici orientovanou v ose SVV–JZZ. Šířka objektu dosahovala 410 cm, maximální délka se pohybovala okolo 450 cm. Maximální hloubka činila v severní části 26 cm. Jak už bylo zmíněno, uvnitř polozemnice bylo zdokumentováno několik sloupových jam (obr. 5, 6), u kterých předpokládáme nosnou funkci nadzemní konstrukce. Dvě z nich se nacházely při okraji jámy (SJ 1 – průměr 34 cm, hloubka 42 cm; SJ 2 – průměr 28, hloubka 40 cm). Největší spočívala přímo uprostřed struktury (SJ 3 – průměr 37 cm, hloubka 45 cm) a poslední přibližně 1 m východně od ní (SJ 4 – průměr 28 cm, hloubka 17 cm).

Kromě sloupových jam byla ve východním a západním rohu objektu identifikována mělká (max. 10 cm) zahloubení a soustava více jak dvou desítek drobných kůlových jamek kruhového až oválného tvaru o průměru 5–8 cm a hloubce 5–10 cm (celkem 23). Kůlové jamky se koncentrovaly do nápadného seskupení v JZ části objektu, a to především do prostoru pod částečně odkrytým žlabovitým zahloubením. Na jižním okraji koncentrace drobných jamek ležela na podlaze dvě poškozená tkalcovská závaží (obr. 5). Z téhož prostoru pochází i nálezy dvou keramických přeslenů. Po interpretační stránce mohou identifikovaná zahloubení a drobné kůlovky indikovat reliktů vnitřního dřevěného vybavení polozemnice. Vyloučena však nemůže být ani možnost, že mohly souviset s tkalcovským stavem stojícím uvnitř stavby. Společný výskyt žlabovitých objektů s koncentrací závaží bývá nejčastěji interpretován právě jako pozůstatek stavů. S těmito situacemi se ve větší míře běžně setkáváme na sídlišťích už od mladší doby bronzové až do starší doby železné (Belanová-Štolcová – Grömer 2010; Grömer 2013, 52–55; Chvojka *et al.* 2019, 268–271; Tichá Bambasová 2019, 124–125). Nejblíže analogie k nálezuve situaci z Uherského Ostrohu pochází z dolnorakouského Hafnerbachu, kde bylo v zaobleně obdélné jámě z doby halštatské nalezeno 50 hliněných závaží v poloze in-situ. Na obou koncích koncentrace se nacházela menší kůlová jáma a pod seskupením závaží také dvě mělká oválná zahloubení (Preinfalk 2003, 15–17, Fig. 12).

Z hlediska polohy v terénu byl objekt z Uherského Ostrohu umístěn na svahu, respektive pod terénní vlnou, která odděluje mírný svah od příkrého, spadajícího do inundace říčky Okluky. Tato situace se promítla i do celkové stratigrafické situace v nadloží. Zatímco na východním profilu byl nad výplní objektu patrný tenký (do 10 cm) horizont kulturní vrstvy (kontext 103), na níže položeném západním profilu nasedala na výplň už jen vrstva svahových sedimentů, tvořených světle hnědým plastickým jílem s ojedinělými drobnými kameny (rozlišeny dvě facie – svrchní světlejší a více šterkovitější – kontext 101, spodní tmavší a jílovitější – kontext 102). Zmíněný zkulturněný horizont tmavě šedočerné půdy obsahující ojedinělá zrnka mazanice a uhlíků byl dokumentován na východním profilu výkopu a dosahoval délky okolo 50 m (obr. 3). Stratigraficky byl opět překryt až 20 cm mocnou vrstvou svahovin. Povrch terénu zde tvoří vrstva ornice (kontext 100) dosahující mocnosti 25–30 cm. Samotná výplň objektu sestávala z homogenní tmavě hnědošedé hlinité uloženi-ny s početnými shluky uhlíků a menších hrudek mazanice (kontext 104; obr. 5, 6). Objekt byl celým svým rozsahem zapuštěn do světle žlutošedé spraše (kontext 99b).

2.1.2. Nálezová plocha B

Nálezová plocha B se nacházela výše po svahu cca 150 m východně od nálezové plochy A (obr. 2). Vytyčena byla v ploše skrývky ornice před výstavbou nového úseku polní cesty na kilometrácii 1,7 km (obr. 3). Veškerá skrytá plocha v trase polní cesty byla kontrolována za účelem případného odhalení zahloubených objektů. To se podařilo pouze v nálezové

ploše B, která byla po identifikaci prvního objektu vytyčena jako pás dlouhý 35 m a široký 2–3 m. V rámci něj posléze došlo ke strojovému zaškrábnutí hladkou lžící a následně ručnímu začištění. Přibližně ve středu výše popsané plochy se po začištění vyrýsovaly dva zahlužené objekty, z nichž jeden (obj. 501) můžeme spojovat se zájmovým obdobím. Objekt 501 lze po typologické stránce klasifikovat jako zásobní jámu hruškovitého tvaru (obr.

Obr. 6. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Pohled na částečně odkrytou polozemnici (obj. 500) a profil její výplně. Foto J. Bartík.

7), sloužící s největší pravděpodobností jako silo k uskladnění obilovin. Průměr jámy na úrovni podloží dosahoval 130 cm, v hrdle se zásobnice zužovala na 112 cm a posléze opět rozšiřovala do maximální výdutě s průměrem 163 cm. Maximální hloubka objektu činila v jeho mísovité profilovaném dně 134 cm. Vzhledem k tomu, že se objekt nacházel v blízkosti okraje skryté plochy, rozhodli jsme se pro jeho výzkum formou obdélné sondy (S1), která byla položena do jeho jižní poloviny (obr. 7). Tento postup umožnil přesněji zdokumentovat výplň zásobní jámy, ale i stratigrafickou situaci v přiléhajícím podloží. Pokud budeme postupovat od shora, tak pod 40 cm mocnou orníci (kontext 100) opět spočívala vrstva (10–12 cm) jílovitých svahovin světle hnědé

Obr. 7. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Fotografická dokumentace zásobní jámy (obj. 501). Foto J. Bartík.

až šedohnědé barvy (kontext 102). Při dohledech skrývky ornice bylo zjištěno, že jejich mocnost v prostoru návrší kolísá a směrem po svahu zpravidla stoupá. V důsledku výskytu této vrstvy nemusely být odhaleny všechny zde se nacházející archeologické objekty, jelikož v některých úsecích nedosáhla skrývka úrovně podloží. Relikty kulturní vrstvy nebyly v této části lokality identifikovány. Na bázi sondy se podařilo rozpoznat dvě facie podloží. Svrchní, více jílovitou a lehce nahnědlou uloženinu (kontext 99a), která přecházela v kompaktnější světle žlutošedou vápnitou spraš s hojnými vysráženinami CaCO₃ (kontext 99b). Přímo na jejich rozhraní se podařilo při začišťování profilu objevit bíle patinovaný štípaný artefakt mladopaleolitického stáří (Bartík 2020, 141–142).

Samotná výplň objektu 501 pak sestávala z devíti makroskopicky odlišitelných uloženin (obr. 5), které si však byly, jak z hlediska homogenity (ulehlá, jílovitá, téměř bez příměsí), tak i barevnosti (světle hnědá až šedohnědá), dosti podobné. Výjimku představovala nejsvrchnější uloženina (kontext 105), která byla nejvíce antropogenně ovlivněna, což se projevilo příměsí ojedinělých uhlíků a jejím zbarvením do tmavě hnědočerné barvy. Ve dvou případech byly ve výplni identifikovány také sprašové čočky (kontext 108, 112), nacházející se při stěnách jámy (opady ze stěn).

2.1.3. Archeologický materiál

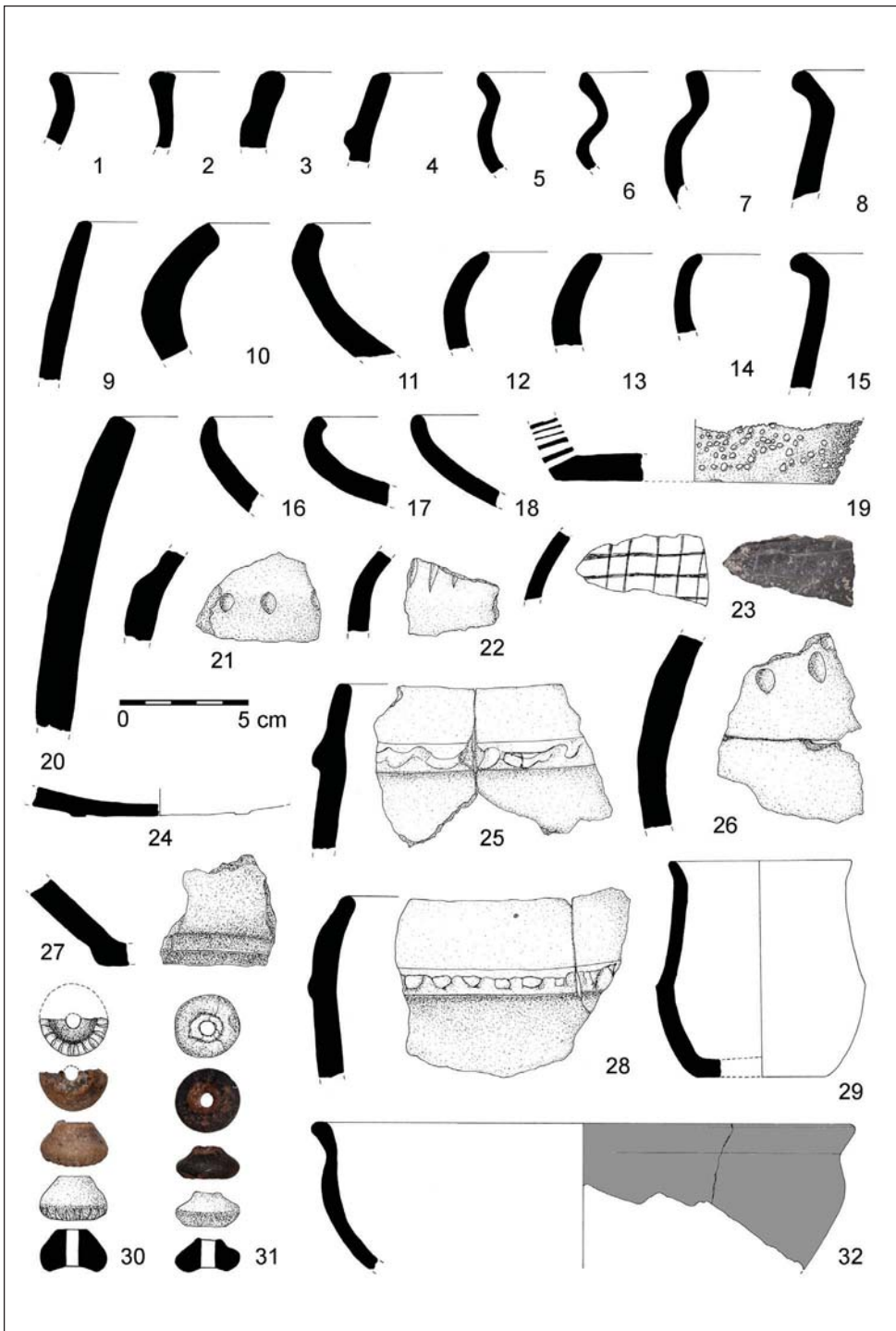
Dva prozkoumané objekty z lokality Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“ poskytly bohatý soubor archeologického materiálu čítající 524 ks. Dominantní část materiálu pochází ovšem z objektu 500. Objekt 501 poskytl jen nepočetnou kolekci nálezů a vykazuje i výrazně nižší zastoupení jednotlivých kategorií artefaktů (tab. 1).

Objekt / Druh nálezu	o. 500	o. 501	Σ
<i>keramika</i>	245	7	252
<i>přeslen</i>	2	-	2
<i>závaží stavu</i>	2	-	2
<i>archeozoologický materiál</i>	109	3	112
<i>mazanice</i>	120	2	122
<i>makrolitická kamenná industrie</i>	2	1	3
<i>broušená industrie</i>	1	-	1
<i>železné artefakty</i>	3	-	3
<i>neopracované kameny</i>	26	-	26
Σ	511	13	524

Tab. 1. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Přehled jednotlivých kategorií archeologického materiálu získaného ze zahloubených objektů.

Keramika

Keramický materiál z objektu 500 reprezentuje soubor téměř dvou a půl stovek fragmentů. Počet jedinců je však výrazně nižší, jelikož u některých zlomků lze předpokládat původ z jednoho keramického tvaru. Vysoká míra fragmentarizace neumožnila jejich slepení a rekonstrukci původního tvaru nádoby. To se podařilo pouze ve dvou případech, kdy dochová-

Obr. 8. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Výběr keramického materiálu z objektu 500. Kresba a foto K. Augustinová, J. Bartík.

ní větší části profilu umožnilo alespoň kresebnou rekonstrukci. V prvním případě se jednalo o hlubší mísu s mírně vně vyhnutým okrajem a precizně vyleštěným potuhovaným povrchem (obr. 8: 32), ve druhém pak o drobnější lahovitou amforu (obr. 8: 29). Typologické spektrum keramických tvarů dále zastupují hojně se vyskytující mísy se zataženým okrajem (obr. 8: 10–14, 16–18), tenkostěnné zlomky esovité profilovaných šálků (obr. 8: 5–7) a fragmenty větších hrncovitých nádob, popřípadě osudí a silnostěnných hrncovitých nebo amforovitých zásobnic (obr. 8). Za pozornost stojí také dvě spodní partie nádob. První z nich je nade dnem opatřena několika desítkami drobných otvorů (obr. 8: 19), což naznačuje, že nádoba mohla sloužit jako cedník (cf. Baarová 2007, obr. 7: 2, 11: 6; Venclová et al. 2008, 114–116, obr. 69). Podobnými otvory bývala opatřena také vykuřovadla, k nim bývají ovšem řazeny tvary bez dna (Podborský 1970, 95). Druhý keramický tvar má na dně patrně nevýrazné prstencovité odsazení (obr. 8: 24). Výzdoba byla identifikována pouze u šesti jedinců. Determinována byla především vhloubená výzdoba, která se objevuje jak přímo na povrchu nádob ve formě čočkovitých vrypů (obr. 8: 21, 26) nebo šikmo orientovaných žlábků (obr. 8: 22), tak i na plastické liště umístěné zpravidla 2–3 cm pod okrajem (obr. 8: 25, 28). Jediným zlomkem je reprezentována vtuhovaná výzdoba, jež se váže na oblou výduť menší nádoby a je provedena formou mřížky (obr. 8: 23). U několika drobnějších keramických tvarů se vyskytovalo vyleštění povrchu, v některých případech i v kombinaci s potuhováním. Grafit však nebyl v rámci analyzovaného souboru využíván jen k úpravě povrchu keramiky a výzdobě, ale podařilo se jej rozpoznat i přímo v keramické hmotě, a to u 18 % fragmentů.

Drobné keramické tvary reprezentují dva dvojkónické asymetrické přesleny. Jeden se dochoval kompletní (hmotnost: 6,6 g) a je bez výzdoby (obr. 8: 31), ze druhého se dochovala polovina a jeho báze je zdobena sérií na husto kladených rytých linií (obr. 8: 30). Pro tento druh výzdoby přeslenů můžeme nalézt v prostředí halštatských sídlišť řadu paralel (Nekvasil 1993, obr. 247: 2, 14; Bambasová 2019, obr. 3–8). S textilní produkcí na lokalitě souvisejí také dvě již výše zmíněná torza jehlanovitých tkalcovských závaží. Obě jsou zhotovena z jemnozrnné hmoty a kvalitně vypálena do odstínu světle oranžové až béžové barvy (obr. 11: 5, 6; celková hmotnost: 176 g).

Na základě uvedených charakteristik keramického materiálu můžeme objekt 500 datovat do pozdní doby halštatské (Ha D2–D3). Tomuto datování by odpovídalo jak typologické spektrum keramických tvarů a jejich výzdoba, tak výskyt grafitu v keramickém těstě (cf. Golec 2003, 140–141). Prvky indikující přežívání osídlení do časného laténu (LT A) nebyly výzkumem identifikovány, některé starší povrchové nálezy však tuto možnost nevylučují.

Z objektu 501 pochází pouze sedm spíše atypických keramických jedinců. Na základě identického charakteru keramické hmoty a způsobu úpravy povrchu můžeme i tento objekt dávat do souvislosti s osídlením platěnické kultury.

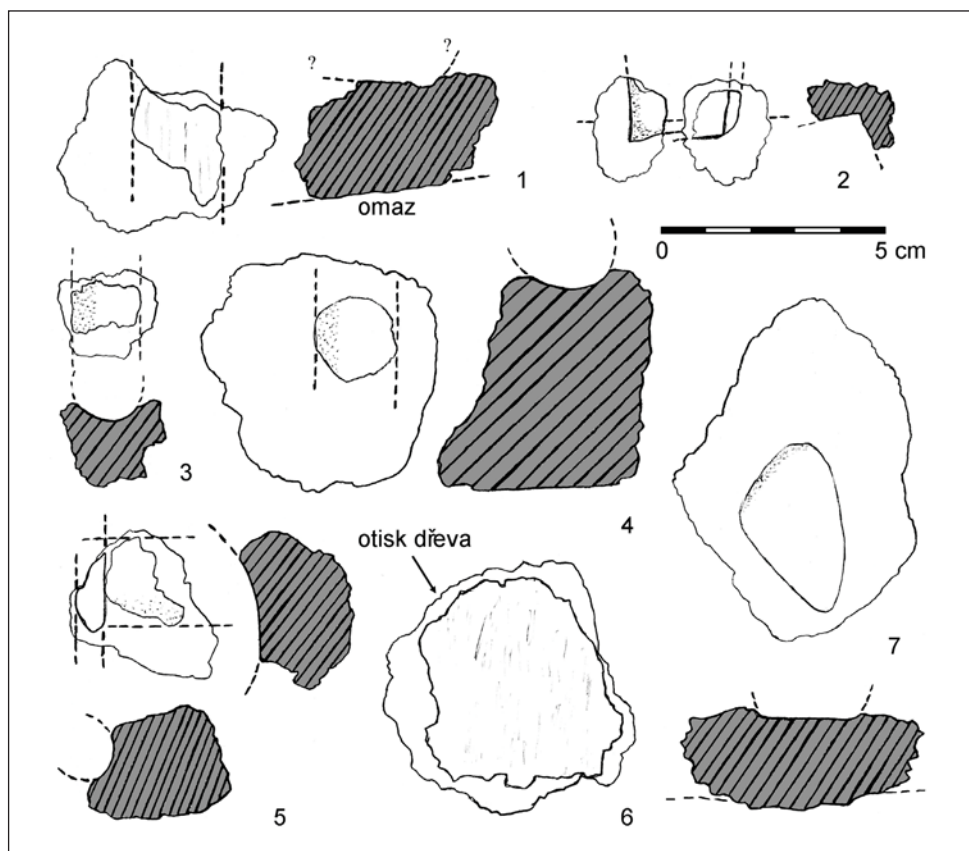
Mazanice

Výplně exkavovaných objektů obsahovaly rovněž běžnou složku sídlištního odpadu v podobě zlomků vypálené hlíny – mazanice (tab. 1). Z objektu 501 pocházejí dva drobné amorfní fragmenty mazanice, reprezentativní soubor však poskytl jen objekt 500. Kolekce sestává ze 120 kusů mazanice, přičemž 68 náleží drobným amorfním hrudkám o celkové váze 1847 g. Do detailnější analýzy (cf. Hons 2020) proto vstupovalo pouze 52 jedinců (o celkové hmotnosti 1644 g), které obsahovaly otisky konstrukčních prvků. Kromě charakteru otisků byla na materiálu sledována struktura hmoty a její chemické složení.

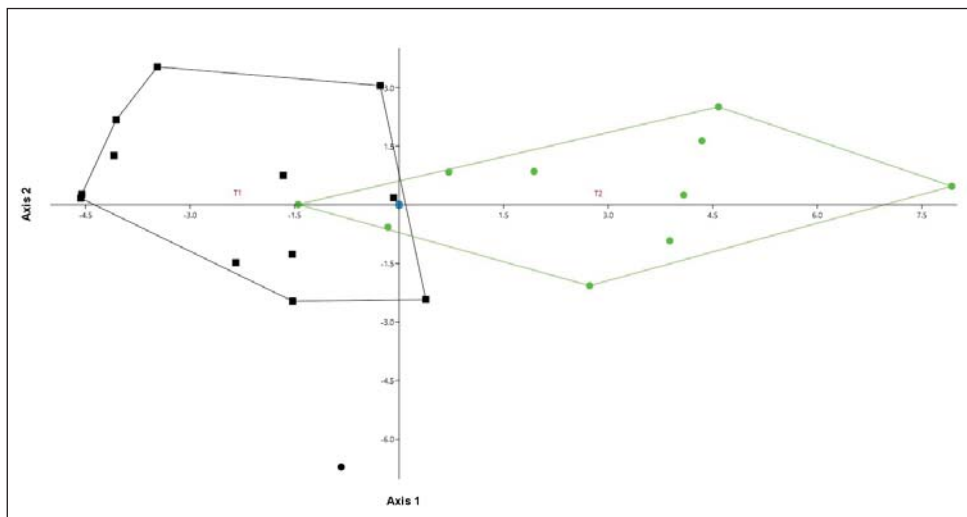
Konstrukční prvky jsou reprezentovány především rovnou vnější plochou omazu (40 ks). Negativy konstrukčních prvků pak zastupují otisky prutů (3 ks; obr. 9: 3), kůlu (1 ks;

obr. 9: 4) a tesaných prvků (5 ks; obr. 9: 1, 2, 6). Vícenásobný konstrukční prvek byl zaznamenán jen v jednom případě, u kterého bylo determinováno křížení prutu a kůlu (obr. 9: 5). Pro účel rekonstrukce nadzemní dřevohliněné konstrukce polozemnice je soubor poměrně malý a nevýrazný, přesto si ale můžeme udělat alespoň rámcovou představu o používaných technikách. V úvahu musí být brán i fakt, že ne všechny nalezené zlomky mazanice musely nutně s touto konstrukcí souviset.

Na základě makroskopické analýzy byly vyčleněny dva základní typy mazanicové hmoty. Typ 1 je tvořen jemně plavenou hlinou, prakticky bez přítomnosti organických příměsí, přičemž ojediněle se ve hmotě nacházejí drobné kaménky. Fragmenty hmoty typu 1 jsou převážně tvrdě vypáleny. Hmoty typu 2 naopak obsahuje výrazný podíl organických příměsí (plevy, stonky trav apod.) a je zpravidla slaběji vypálena než typ 1. Oba typy jsou v souboru fragmentů s konstrukčními prvky zastoupeny z hlediska kvantity téměř shodně. Uvedené členění hmot bylo následně ověřeno pomocí chemické prvkové analýzy za použití ručního i stolního XRF. Pro měření bylo vybráno 10 vzorků od každého typu hmoty a byly sledovány případné rozdíly v jejich složení. Zajímavé zjištění přineslo srovnání výskytu konstrukčních negativů v souvislosti s typem hmoty. Konstrukční prvky jako pruty, kůly a některé tesané prvky se vázaly především na hmotu typu 2 (Hons 2020, 120). Pouze tři tesané prvky vykazovaly vazbu na hmotu typu 1. Tesané prvky na fragmentech tvořených hmotou typu 1

Obr. 9. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Výběr fragmentů mazanice s otisky konstrukčních prvků. Kresba D. Hons.

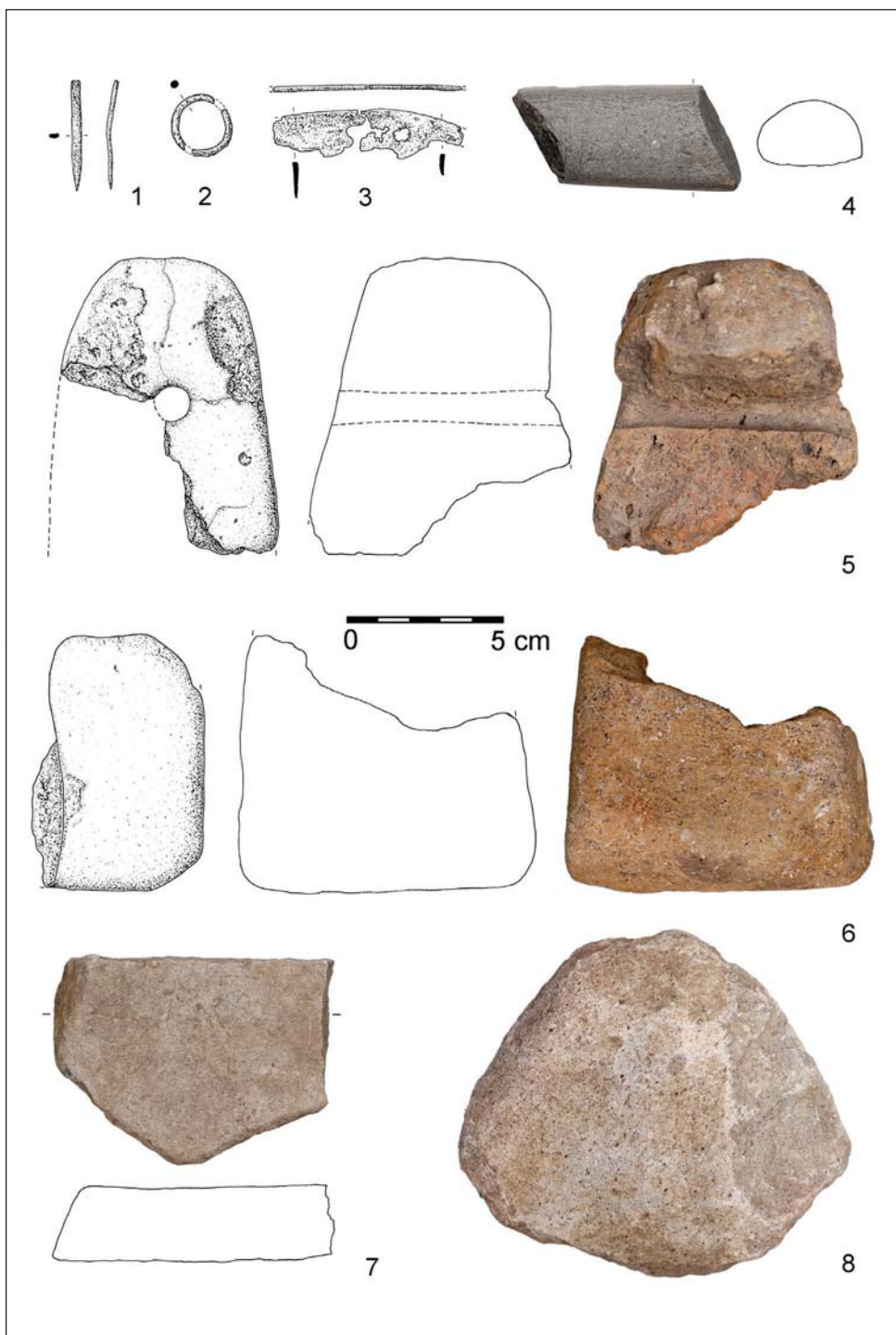
Obr. 10. Výsledný graf diskriminační analýzy mazanického materiálu z Uherského Ostrohu. Černá barva reprezentuje hmoty typu 1, zelená barva hmoty typu 2. Grafika D. Hons.

mohou být po interpretační stránce spojovány například se základovou konstrukcí vnitřního vybavení obydlí, jakými byly „varné“ plotny či vyvýšená ohniště (Hons 2020, 121). Obecně lze konstatovat, že 95 % fragmentů mazanice s negativy konstrukčních prvků je zhotoveno z hmoty typu 2 a můžeme je z funkčního hlediska spojovat především s konstrukcí stěn obydlí.

Prvková analýza prokázala rozdíly v distribuci výsledků obou typů hmot (obr. 10), které se z hlediska chemického složení odlišují. Výsledky tvoří dva oddělené klastry, vykazující jen minimální překryv. Ten může být způsoben chybou při makroskopickém třídění. Vezme-li však v potaz, že materiál na mazanické aplikace či stěny byl pravděpodobně lokálního původu, může být mírný překryv dat způsoben i podobným nebo stejným materiálem. Za zmínku stojí i poněkud hustější distribuce vzorků hmoty typu 1 (černá barva) oproti vzorkům hmoty typu 2 (zelená barva). V případě obdobně analyzovaných lokalit z mladší až pozdní doby bronzové a doby halštatské z regionu JV Moravy je tento trend ještě výraznější (cf. Hons 2020, 114). Čím přesně je rozdíl mezi oběma typy hmot způsoben, není v tuto chvíli jasné a hledání důvodu je předmětem dalšího cíleného výzkumu. Roli může hrát způsob zpracování, přidání aditiva či odlišný účel využití hmoty.

Kovové artefakty

V průběhu exkavace objektů byl veškerý vytěžený sediment podroben kontrole pomocí detektoru kovů. Podařilo se získat tři železné artefakty pocházející ve všech případech z objektu 500. Po typologické stránce se jedná o menší zploštělý hřeb zaobleně obdélného průřezu bez hlavice (rozměry: 35×3×1,5 mm; obr. 11: 1), drobný kroužek o průměru 19 mm (při konzervaci se rozlomil na dva kusy; obr. 11: 2) a dva zlomky čepele náležející patrně jednomu subtilnějšímu noži s mírně obloukovitě klenutým tylem. Část trnu pro zasazení do rukojeti a špička nože jsou odlomeny (dochovaná délka: 61 mm, šířka ostří 14 mm; obr. 11: 3). Menší železné nože tvořily běžnou součást spektra předmětů denní potřeby ve starší době železné a k exempláři z Uherského Ostrohu lze nalézt celou řadu tvarových analogií (např. Podborský 1972, 12, obr. 41: 56, 61, 63; Venclová *et al.* 2008, 92, 120, obr. 50: 16, 17).

Obr. 11. Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“. Nálezy železných artefaktů, tkalcovských závaží a kamenné industrie z objektu 500. Kresba a foto K. Augustinová, J. Bartík.

Kameny a makrolitická kamenná industrie

Z výplně objektu 500 se podařilo vyzvednout 28 kamenů převážně menší velikosti do rozměru max. 10×15 cm o celkové hmotnosti 1721 g. Kameny se vyskytovaly roztroušeny napříč celou výplní a nevykazovaly známky určitých koncentrací. Mezi surovinami byly rozpoznány horniny čistě lokálního původu. Dominantní jsou především jemnozrné až středně zrnité pískovce béžově šedé barvy. Nejméně ve dvou případech nesou kameny známky prokazatelného opracování, a proto je lze klasifikovat jako ostatní makrolitickou kamennou industrii. U několika dalších pak nelze zcela vyloučit, že mohou pocházet z destruovaných ručních mlýnků. Do skupiny artefaktů sloužících k drcení obilovin a dalších organických materiálů náleží i oba výše zmíněné makrolitické artefakty. Rozpoznán byl fragment z okrajové partie mírně sedlovitě prohnutého mlčícího kamene¹ (rozměry: 65×86×22 mm, 79 g; obr. 11: 7) a masivní bochníkovitý drtič s jednou výrazně ohlazenou pracovní plochou (rozměry: 110×109×55 mm, 451 g; obr. 11: 8). Zbytek povrchu drtiče byl precizně osekán a upraven piketáží, což mělo za následek jeho velmi dobrou uchopitelnost.

Ostatní nálezy

Z obou zkoumaných objektů pocházejí taktéž zlomky zvířecích kostí (tab. 1). V případě objektu 500 je doplňuje ještě lastura velevruba, jejíž výskyt dokládá využívání nedalekého vodního biotopu v rámci subsistenční strategie tamních obyvatel. Vysoká míra fragmentarizace a tafonomické variability kostí naznačuje, že se jedná o běžný kuchyňský a porážkový odpad. U 11,1 % kostí bylo zjištěno přepálení do sněhově bílé či v menší míře tmavě šedé barvy. Druhové určení prozatím nebylo provedeno.

Poněkud netradiční nález pro dobu halštatskou představuje zlomek kopytovitého klínu (rozměry: 73×33×22 mm, 88,5 g; obr. 11: 4) z objektu 500, který byl vyroben z metabazitu typu Jizerské hory (MS: $0,952 \times 10^{-6}$ SI jednotek). Broušený artefakt mohl být v době halštatské buďto nalezen a záměrně reutilizován, anebo představuje náhodnou intruzi související se starším osídlením lokality. Náležet by mohl k doloženému osídlení lengyelské kultury, vyloučit zde ovšem nemůžeme ani existenci staršího, prozatím nepodchyceného osídlení nositeli kultury s lineární keramikou. Ojedinelý výskyt datačně starších broušených artefaktů v kontextech z doby halštatské byl zjištěn například i na pohřebišti ve Slavkově u Brna (Dobisíková *et al.* 2010, 90–91).

V neposlední řadě je nutno zmínit existenci početného souboru paleobotanického materiálu, který se podařilo získat proplavením části výplní objektů. Vzorkovány pak byly zejména ty úseky výplní, které byly již po makroskopické stránce bohaté na výskyt uhlíků. Vyhodnocení dat prozatím nebylo provedeno.

2.2. Dolní Němčí – „Průhon“ / „Kráčinky“

Polykulturní sídliště v poloze Dolní Němčí – „Průhon“ nebo také „Kráčinky“ je díky ojedinělým povrchovým nálezům známo už od první poloviny minulého století. Později se jejímu povrchovému průzkumu věnovalo hned několik amatérských badatelů, mezi kterými vynikali zejména L. Ježek, M. Dufka a M. Daněk. K významnějšímu rozšíření poznatků i pramenné základny však došlo až v roce 2018. Díky menšímu záchrannému výzkumu Slováckého muzea, realizovanému v souvislosti s rekonstrukcí polní cesty C15 (obr. 12: A), která lokalitu protíná, a sérii povrchových průzkumů se podařilo blíže upřesnit rozsah a chronologii zdejšího osídlení. Jednoznačně dominantní jsou zde pozůstatky lidských aktivit z období neolitu. Doloženo je ale i osídlení z doby bronzové, latěny a doby římské. Nově se pak podařilo prokázat využívání zájmové polohy i ve starší době železné.

Lokalita se nachází cca 1,1 km JZZ od centra obce Dolní Němčí na mírném svahu uklá-
nějším se pozvolna k S až SV v nadmořské výšce oscilující od 246–251 m n. m. Geologické
podloží je zde tvořeno pískovci a jílovcí, jež jsou pokryty plastickým jílem hnědožluté barvy.
Severní okraj osídlené plochy je od koryta říčky Okluky vzdálený cca 70 m.

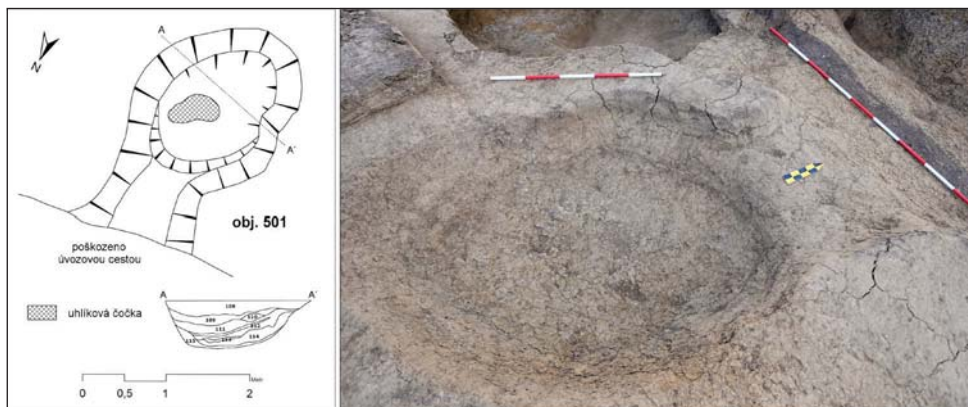
Při záchranném výzkumu v roce 2018 se podařilo zachytit pozitivní archeologické si-
tuace na počátečním úseku polní cesty, která protíná centrální část lokality v ose SV–JZ.
Zkoumaná plocha dosahovala délky 60 m a šířky 4–5 m. Kromě pozůstatků meliorací se
po začištění plochy podařilo identifikovat také průběh dvou raně novověkých úvozových
cest a čtyři zahloubené objekty (obr. 12: B), z nichž tři bylo možné na základě získaného ma-
teriálu datovat do kultury s lineární keramikou a jeden náležel platěnické kultuře (obr. 501).

2.2.1 Objekt 501

Objekt 501 měl původně protáhle osmičkovitý tvar naznačující, že se jednalo zřejmě
o soujámí nejméně dvou jam. Severní ukončení objektu se ovšem nedochovalo z důvodu

Obr. 12. Dolní Němčí – „Průhon“/ „Kráčinky“. A – Letecký pohled na lokalitu v průběhu archeologic-
kého výzkumu v trase rekonstruované polní cesty (od západu, foto T. Chrástek); B – plán zkoumané
plochy (grafika J. Bartík).

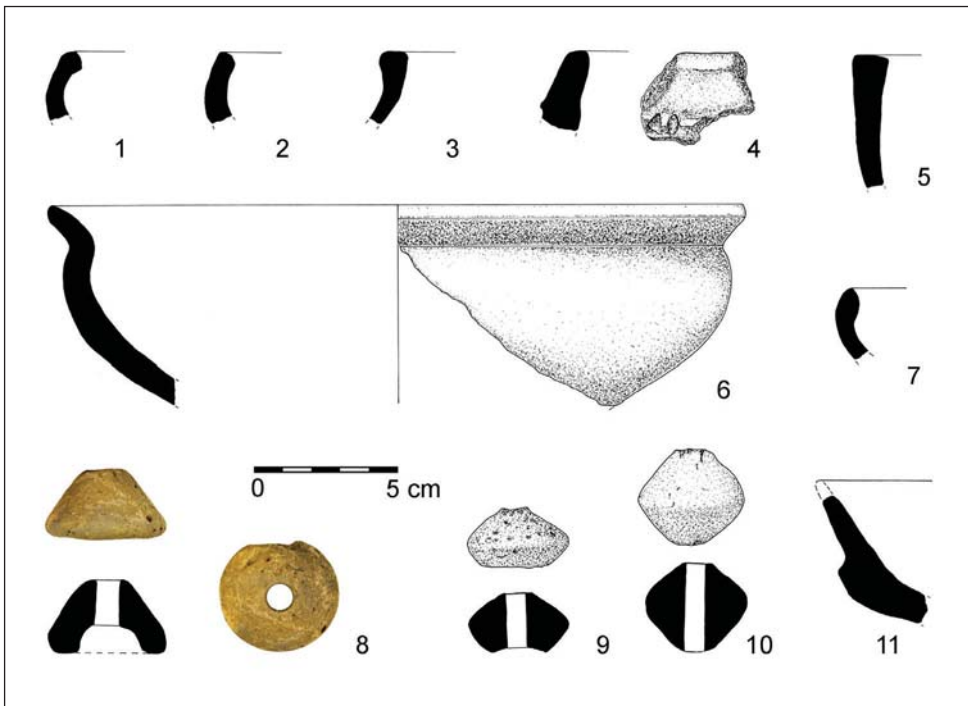

Obr. 13. Dolní Němčí – „Průhon“/ „Kráčinky“. Plánová a fotografická dokumentace objektu platěnické kultury (obj. 501). Autor J. Bartík.

poškození jednou z úvozových cest (obr. 12: B; 13). Dochovaná délka dosahovala 282 cm, maximální šířka v jižní části 206 cm. Dno objektu bylo členité, zatímco v jižní partii měl profil mísovitý tvar s náznakem zploštění báze a hloubku až 64 cm, v centrální a severní části byla jáma výrazně mělká (do 15 cm) a profil nabýval spíše neckovitého tvaru. V nejhlubší části jámy se nacházela přímo na bázi menší uhlíkatá čůčka. Zásyp objektu sestával z osmi makroskopicky identifikovatelných uloženin (obr. 13; k. 108 – tmavě hnědočerná půda s drobnými kaménky, k. 109 – tmavě hnědý jíl s větším množstvím drobných uhlíků, 110 – šedožlutý jíl, 111 – nehomogenní světle hnědošedý jíl s drobnými čůčkami žlutého jílu, 112 – tmavě hnědý plastický jíl, 113 – světle hnědožlutý jíl, 114 – světle hnědošedý jíl, 115 – světle šedožlutý jíl s ojedinělými uhlíky). Kromě výše zmíněného poškození úvozovou cestou se objekt 501 nacházel také v superpozici se starším objektem 500 náležejícím kultuře s LnK.

2.2.2. Archeologický materiál a datování

Výplň objektu 501 obsahovala menší kolekci archeologického materiálu sestávající pouze z fragmentů keramiky (10 ks). Za nejreprezentativnější lze považovat torzo menší mísy s výrazně oble klenutou výduť a prohnutým vně orientovaným okrajem (obr. 14: 6). Zbytek souboru je nevýrazný a z dalších keramických tvarů se podařilo rozpoznat jen dva zlomky mís se zataženým okrajem (obr. 14: 1, 2) a část profilu prosté hlubší mísy s rovným okrajem (obr. 14: 5). Žádný z fragmentů pak nevykazuje přítomnost grafitu v keramické matrix. V souboru bylo determinováno rovněž několik střepů lineární keramiky, které považujeme za starší intruzi ovlivněnou blízkostí neolitických objektů, ale i superpozici s jedním z nich. Na základě výskytu chronologicky mladšího keramického materiálu však objekt datujeme do doby halštatské. Předpoklad byl později verifikován pomocí radiokarbonového datování. Ze vzorku uhlíku, který byl odebrán z čůčky spočívající na bázi objektu, bylo získáno datum 2485 ± 15 BP, které po kalibraci v programu OxCal v4.2.4 s využitím kalibračního setu IntCal13 (Reimer *et al.* 2013) spadá do intervalu 763–542 calBC s pravděpodobností 2σ (obr. 15). Vysoký pravděpodobnostní rozptyl datování je v tomto případě způsoben přítomností výrazného plata na kalibrační křivce. Při srovnání s aktuálně platnou chronologií (cf. Golec 2007, 439; Golec – Fojtík 2020, obr. 3) by proto datum zahrnovalo značnou část vývoje doby halštatské, přičemž spodní hranice rozptylu by spadala do rozhraní fází Ha D1/D2.

Obr. 14. Dolní Němčí – „Průhon“/ „Kráčinky“. Výběr keramického materiálu z objektu 501 (1, 2, 5, 6) a z povrchových prospekcií lokality (3, 4, 7–11). Kresba a foto K. Augustinová, J. Bartík.

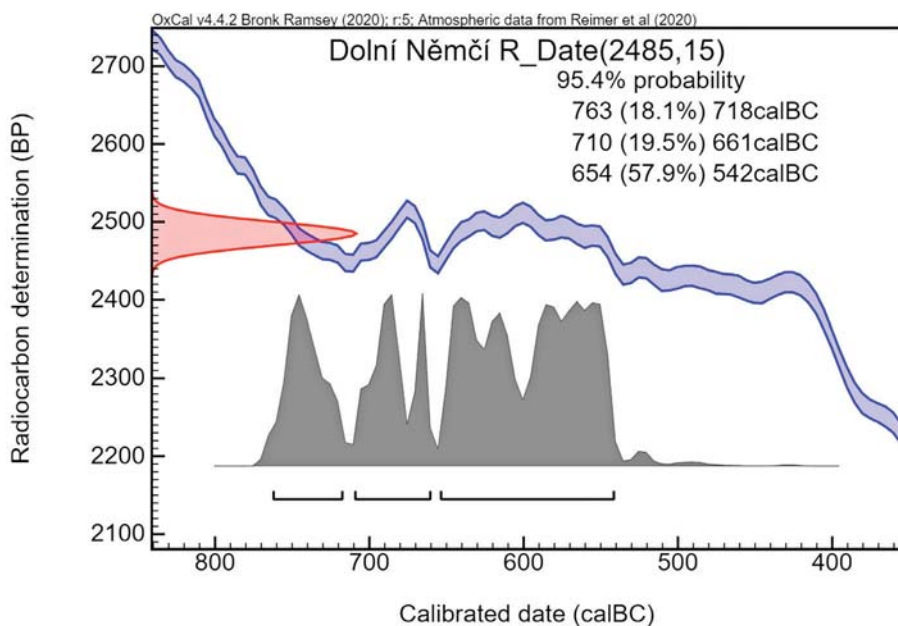
2.2.3. Povrchové sběry

V průběhu záchranného archeologického výzkumu v roce 2018 proběhl na lokalitě také doprovodný povrchový sběr s podporou GPS, kdy byla zaměřována poloha jednotlivých nálezů. Na základě analýzy výsledků plošné distribuce všech artefaktů z povrchových sběrů víme, že prozkoumaný objekt 501 se nacházel na severním okraji několika hektarové polykulturní lokality. S obdobím starší doby železné můžeme prozatím spojovat jen drobnou kolekci keramického materiálu čítající necelé dvě desítky kusů. Z jejich plošného rozmístění vyplývá, že halštatské osídlení se váže především do severovýchodní části tratě „Průhon“ a částečně zasahuje i do sousední tratě „U Kapličky“, která je dnes oddělena od zbytku plochy křovinami zarostlým korytem drobné bezjmenné vodoteče (obr. 12: A). Z typologicky reprezentativnějších jedinců lze uvést fragment ze svrchní části větší nádoby, která byla pod okrajem opatřena plastickou lištou s čokovitými vrpy (obr. 14: 4), zlomek mísy se zataženým okrajem (obr. 14: 7) a několik dalších okrajů z nádob střední a větší velikosti (např. obr. 14: 3). Drobnější tvary reprezentuje téměř kompletně dochovaný keramický přeslen dvojkónického tvaru s nízko položenou maximální výdutí (obr. 14: 8). Několik dalších přeslenů (obr. 14: 9, 10) doprovázených torzem ostře profilovaného šálku (obr. 14: 11) pochází ještě ze sbírky M. Daňka, který se povrchovým sběrům lokality intenzivně věnoval po několik desetiletí. Některé z výše uvedených střepů obsahují v keramické hmotě výraznou příměs grafitu, což umožňuje jejich datování do pozdní doby halštatské. Dosavadní stav poznání tedy naznačuje vícefázové osídlení lokality s pravděpodobným těžištěm v mladší až pozdní době halštatské.

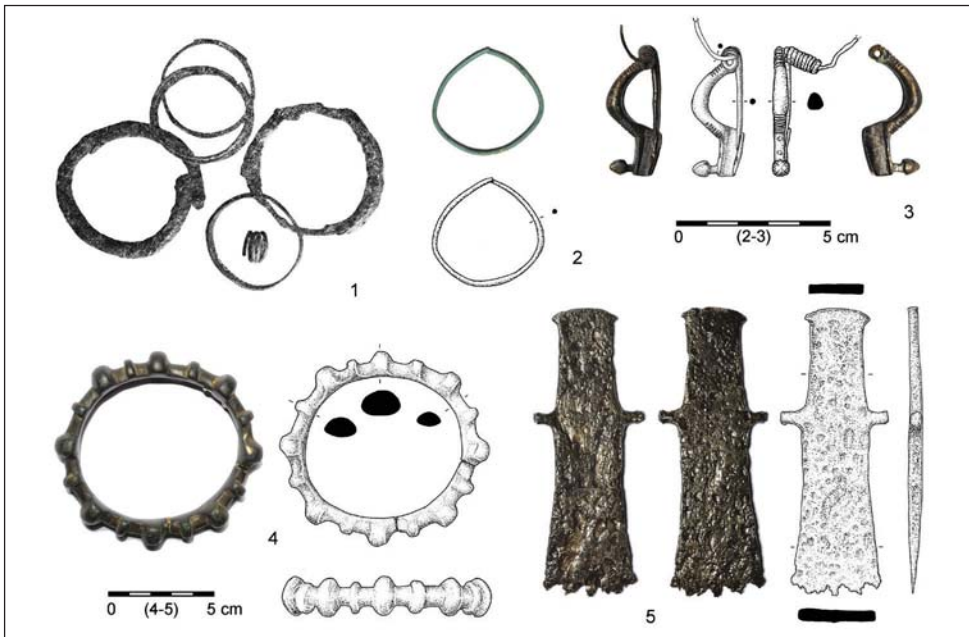
3. Dosavadní stav poznání halštatského osídlení v povodí Okluky

3.1. Struktura osídlení

Největší počet prozatím doložených komponent z doby halštatské v povodí říčky Okluky na Uherskohradištsku náleží sídlištím (obr. 18). Pokud budeme postupovat od ústí směrem k prameni toku, tak nejzápadnější lokality reprezentují povrchovými sběry doložená sídliště v tratích „Ostrožské díly“ a „Podněmčí“ na katastru Ostrožského Předměstí.² Rozsáhlejší sídlištní areál se pak rozkládal v prostoru rozhraní katastrů Ostrožského Předměstí a Ostrožské Lhoty, kde byla zjištěna koncentrace tří sídlištních lokalit v těsném sousedství. Na západním okraji jde o nově částečně prozkoumané sídliště na rozlehlém návrší v trati „Louky“/ „Záhoří“. Další stopy osídlení jsou známy díky povrchovým nálezům a drobným výkopům při stavbě vodní nádrže z vrchu „Hájek“ (Menoušková – Vaškových 2004, 161–162; obr. 16: 2, 3), jenž je vzdálen jen cca 450 m od první pojednávané lokality. Východní okraj areálu pak uzavírá výšinná poloha v trati „Hradištko“. Soubor keramiky dokládající halštatské osídlení lokality zde jako první získal povrchovými průzkumy J. Páč z Ostrožské Lhoty (Menoušková – Vaškových 2004, 161–164 i s vyobrazením vybraných reprezentativních nálezů – obr. 2 a 4). V roce 2010 provedl na „Hradištku“ spolek místních amatérských badatelů menší odkryv hlubokou orbou narušeného objektu, který se podařilo jednomu z muzejních pracovníků alespoň elementárně fotograficky zdokumentovat. Po typologické stránce se jednalo o polozemnici zaobleně trapézovitého tvaru o rozměrech cca 370×290 cm, jež byla zahloubena 45–50 cm do jílovitého podloží. Zajímavou strukturu představovala kamenná podezdívka dochovaná po celém obvodu polozemnice (obr. 17: A–C). Několik větších kamenů se pak nacházelo i přímo na bázi objektu a při jeho stěnách (obr. 17: B). Na západní straně polozemnice se při vybírání výplně podařilo odkrýt výraznou kumulaci mazanice, doprovázenou černou zeminou bohatou na uhlíky, která mohla teoreticky

Obr. 15. Dolní Němčí – „Průhon“/ „Kráčinky“. Kalibrace radiokarbonového data z objektu 501. Autor J. Bartík.

Obr. 16. Vybrané kovové artefakty doby halštatské z povodí říčky Okluky. 1 – Ostrožské Předměstí (upraveno podle Hrubý – Pavelčík 1992, 140, 142); 2, 3 – Ostrožská Lhota – vrch „Hájek“; 4 – Ostrožská Lhota – „Chřib“; 5 – Hluk – „Kobyly hlava“. Kresba a foto K. Augustinová, J. Bartík.

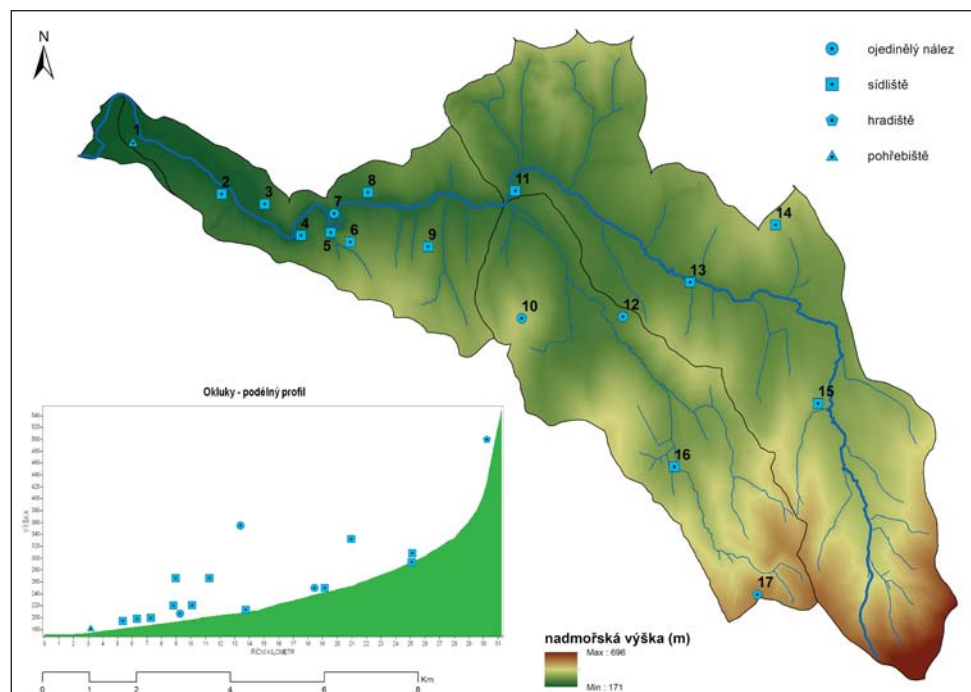
Obr. 17. Ostrožská Lhota – „Hradištko“. Fotografická dokumentace halštatské polozemnice (A–C) a získaných nálezů (D). Foto T. Chrástek.

pocházet z destrukce otopného zařízení (obr. 17: A). Z výplně objektu se podařilo vyzvednout početný archeologický materiál sestávající z hrudek mazanice, zlomků zvířecích kostí, kamenné makrolitické industrie a fragmentů keramiky, která umožňuje datování objektu do pozdní doby halštatské. Přítomnost několika fragmentů s kolkovanou výzdobou pak nevylučuje pokračování osídlení v časně době laténské. Menší kolekce halštatského materiálu byly získány členy místního muzejního spolku formou povrchových sběrů či drobných výkopů orbou poničených objektů ještě v tratích Ostrožská Lhota – „Brodské“, „Mezicestí“ a „Horní díly“.

Další sídlištní areály se rozprostíraly v centrální části povodí říčky Okluky (obr. 18). Nepočtený keramický materiál indikující sídlištní aktivity z doby halštatské uvádí M. Vaškovič (2011, 73) z polohy Hluk – „Panský Paligr“, kterou dlouhodobě monitoruje amatérský archeolog K. Dufka. Již v roce 1998 se zde podařilo z hald v okolí neohlášené stavby výrobní haly v areálu společnosti Niob získat M. Dufkovi kolekci pozdně halštatské až časně laténské keramiky.

O několik málo kilometrů výše po proudu toku bylo identifikováno halštatské sídliště na již popisované poloze Dolní Němčí – „Průhon“ / „Kráčinky“, které zasahuje i do sousední trati „U Kapličky“. Další stopy sídlištních aktivit platěnické kultury byly na katastru Dolního Němčí zjištěny v trati „Nad Vinohrady“, odkud pochází fragmenty keramických nádob vyzvednutých při povrchovém sběru z orbou porušených objektů.

Na horním toku Okluk je poznání halštatského osídlení prozatím značně torzovité. Aktivity sídlištního rázu jsou evidovány pouze z intravilánu Slavkova, kde mělo dojít v roce 1985 k poškození několika objektů při výstavbě nového rodinného domu. Vazbu na Boršický

Obr. 18. Halštatské osídlení v povodí říčky Okluky podle jednotlivých druhů komponent a jejich vzájemná pozice z pohledu nadmořské výšky a vzdálenosti od ústí toku (vyjádřeno v říčních kilometrech). Grafika T. Chrástek.

potok pak vykazuje sídliště na západním okraji obce Boršice u Blatnice. Nevýrazný materiál měl být získán povrchovými průzkumy v prostoru nad fotbalovým hřištěm, který je dnes osazený sadem ovocných stromů. Nedaleko odtud, v místě záhumenek, měly být při rozrůstání zástavby vytaženy z rozrušených objektů větší kusy keramických nádob z doby halštatské.

Komponentu výšinných opevněných lokalit zastupuje v zájmovém regionu pouze jediné hradisko rozkládající se již v zalesněném terénu Bílých Karpat na kopci „Lipinka“ v poloze Boršice u Blatnice – „Hradištko“. Hradisko má nepravidelně oválný tvar o rozloze cca 2,9 ha a je ohrazeno až 3 m vysokým valem a 1 m hlubokým příkopem. Lokalita je známá již od závěru 19. století (Běňa 1888; Červinka 1896) a kromě nálezů halštatské keramiky z něj pochází také soubor jednotlivých železných artefaktů (Pavelčík 1964, 18; Dohnal 1988, 25–26; Parma 1998, 110–111; 2000, 135; Čizmář 2004, 86–87). Množství nálezů je ovšem do značné míry zkresleno vlivem dlouhodobé nelegální činnosti hledačů s detektory kovů.

Prozatím jediné známé žárové pohřebiště bylo objevené při stavbě železnice roku 1886 přímo v intravilánu Uherského Ostrohu, a to v místech křížení železniční trati se silnicí na Blatnici. Celkový počet odkrytých hrobů není znám, podle dostupných zpráv zde pohřbívání přežívalo už z předchozích fází kultury popelnicových polí (Galuška 2000, 31; Vaškových – Menoušková 2005, 131). Z rozrušených hrobů jsou uváděny nálezy bronzové spony, udidel a patrně z nich pocházejí také bronzové šperky a železné kruhy (obr. 16: 1) publikované V. Hrubým a J. Pavelčíkem (1992, 141–142) v souhrnné práci věnované osídlení Uherskohradištska. V Pravekých dějinách Moravy se J. Nekvasil (1993, 357) zmiňuje ještě o pravděpodobné existenci velkého komorového hrobu právě z Uherského Ostrohu – Ostrožského Předměstí. Zda byl tento hrob součástí výše vzpomínaného pohřebiště ovšem není zřejmé.

Doklady lidských aktivit ze starší doby železné v povodí říčky Okluky doplňuje ještě několik ojedinělých nálezů. V Moravském zemském muzeu v Brně je uložen soubor blíže nelokalizovaných přeslenů a keramiky platěnické kultury z katastru Uherského Ostrohu (Vaškových – Menoušková 2005, 135). Z polohy Ostrožská Lhota – „Chřib“ („Křib“) se dochoval bronzový litý žebrovaný náramek (varianta Hallstatt; obr. 16: 4) datovatelný do fází Ha D1–D2.³ K nálezu mělo dojít někdy mezi lety 1912–1927 v souvislosti s regulací jednoho z ramen potoka Okluky a podle výpovědi pamětníků měl být s náramkem vyzvednut také stočený zlatý nákrčník, skleněné korálky a drobné keramické nádoby. Nálezový kontext náramku je tedy nejasný, nelze však vyloučit, že pochází z rozrušeného bohatého hrobu. Další ojedinělý nález s nepříliš šťastným koncem byl učiněn na katastru Hluku někde v prostoru vrcholové kóty návrší „Kobyli hlava“, kde měl být zničen nelegálním výkopem halštatský depot či hrob obsahující kromě keramiky také bronzové a železné artefakty. Ze souboru se dochovala pouze železná sekera s raménky (obr. 16: 5). Ojedinělé nálezy platěnické keramiky měly být vyzvednuty na témže katastru ještě při budování výběhu v trati „U Vřivé vody“. Pouze pro doplnění je nutné zmínit, že s dobou halštatskou byl dříve mylně spojován poškozený bronzový meč KPP, jenž měl být objeven při klučení pařezů v lesním celku „Hluboček“, rozprostírajícím se severně od Hluku (Hrubý – Pavelčík 1992, 141).

3.2. Sídlní strategie

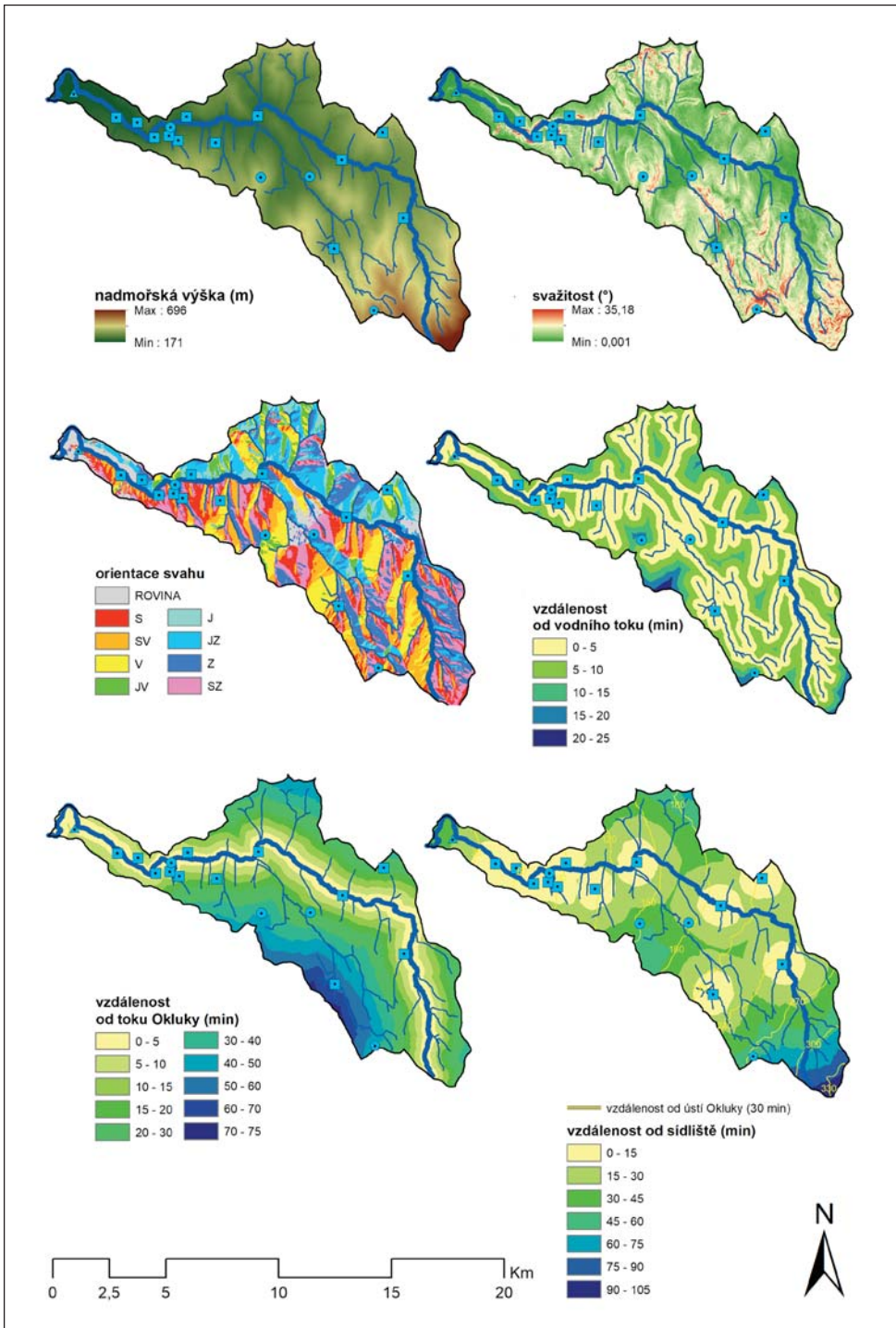
Komplexní pochopení lokace sídlištních areálů v prostoru a identifikace vztahů mezi nimi je poměrně složité a rozsáhlé téma vyžadující aplikaci statistických metod, geografických informačních systémů a následné terénní ověření získaných dat. Cílem naší analýzy bylo identifikovat alespoň základní geografické proměnné, charakterizující polohu sídlištních areálů z doby halštatské v povodí říčky Okluky.

Jako primární geografické vrstvy posloužily digitální vrstevnicové plány v měřítku 1:10 000, vrstva současné říční sítě a vrstva sídlišť sestávající z 12 lokalit. Z primárních vrstev byly následně vytvořeny vrstvy sekundární, reprezentující analyzované geografické proměnné. Jedná se o digitální model terénu v rozlišení 5×5 m. Vrstvu svažitosti terénu, kdy každá buňka udává nejstrmější svah mezi sousedními buňkami. Vrstvu orientace terénu, kdy každá buňka udává úhlovou vzdálenost mezi sousedícími buňkami převedenou do orientace dle světových stran s přesností 45°. U svahů se sklonem do 1° nebyla orientace sledována a byly klasifikovány jako rovina. Další tři sledované geografické proměnné jsou vzdálenost lokality od toku říčky Okluky, vzdálenost od jejího ústí a vzdálenost od sídlištní lokality. Hodnoty lze určit dvěma způsoby, nejjednodušším je přímé určení horizontální vzdálenosti, kdy jedna buňka digitálního modelu terénu odpovídá velikosti dané buňky. Při tvorbě archeologických prediktivních modelů se ovšem častěji využívá údaje o čase, který je třeba pro překonání určité vzdálenosti. Rychlost pohybu v krajině ovšem není konstantní, proto byly vrstvy vzdáleností vytvořeny pomocí nákladových rastrů vycházejících z Toblerovy rovnice (cf. Golář 2003, 75). Celkem bylo tedy pracováno s šesti geografickými vrstvami, které udávají základní charakteristiku sídlištních areálů (tab. 2, obr. 19).

Na základě vzorkování těchto sekundárních vrstev překrytých vrstvou sídlišť můžeme identifikovat následující geografické proměnné. Nadmořská výška sídlištních areálů ve studovaném prostoru se pohybuje v rozmezí 193–331 m n. m. s průměrnou hodnotou 246 m n. m. Osídlovány byly poměrně svažité polohy, v analyzovaném vzorku nabývají hodnoty svažitosti 1,36 – 12,43°, přičemž průměrná hodnota činí 5,66°. Tyto hodnoty jsou o něco vyšší, než je standardní v prediktivním modelování. Za polohy s velkým potenciálem jsou považována místa se sklonem reliéfu menším než 2,9°, při svažitosti větší než 8,5° se již počítá s malým sídelním potenciálem (Golář 2003, 41). Orientace svahů osídlených poloh je převážně severním směrem s odchylkou k západu či východu. Toto je dáno také tím, že většina známých lokalit se nachází na takto exponovaném levobřeží říčky Okluky. Za jeden z hlavních faktorů ovlivňujících polohu jednotlivých lokalit lze považovat dostupnost vodního zdroje. Většina lokalit (2/3) se nachází v časové dostupnosti od toku říčky Okluky do pěti minut. Lokality nacházející se ve větší vzdálenosti jsou potom navázány na některý z jejích přítoků. Maximální vzdálenost sídlištní polohy od libovolného vodního toku je sedm minut, ve většině případů se však pohybuje do pěti minut chůze. Zajímavé je také téměř pravidelné rozmístění sídelních areálů podél vodního toku (obr. 18). Pouze na dolním toku Okluk se nachází kumulace několika lokalit v těsném sousedství ve vzájemné vzdálenosti okolo 10–20 minut. Směrem proti proudu vzájemná vzdálenost narůstá od 30 až do 55 minut. Z tohoto údaje lze odvodit rovněž přibližný rozsah hospodářského zázemí jednotlivých osídlených areálů. Dosavadní data naznačují, že jeho velikost se rovnala v průměru vzdálenosti cca 15–30 minut od sídliště. Proti proudu toku říčky Okluky hustota osídlení klesá, a tedy i velikost zázemí roste. Musíme však vzít v potaz, že model mohou ovlivňovat prozatím neznámé polohy s doklady osídlení. Teorie je limitována také předpokladem současnosti prezentovaných sídlištních lokalit, který však nelze na základě charakteru dosavadních vstupních dat potvrdit.

3.3. Prediktivní model

Cílem prediktivního modelu je, na základě zjištěných geografických dat charakterizujících známé archeologické lokality, identifikovat v terénu polohy s vysokou pravděpodobností výskytu prozatím neznámých archeologických komponent. S ohledem na menší rozsah zájmového území i nižší počet známých lokalit byl prediktivní model vytvořen na principu

Obr. 19. Grafické vyjádření sídelní strategie halštatského osídlení v povodí říčky Okluky z pohledu jednotlivých geografických proměnných. Grafika T. Chrástek.

ČÍSLO	NÁZEV LOKALITY	NADMOŘSKÁ VÝŠKA	SVAZITOST	ORIENTACE SVAHU	ČASOVÁ VZDÁLENOST vodní tok	ČASOVÁ VZDÁLENOST Okluky	ČASOVÁ VZDÁLENOST ústí Okluky	ČASOVÁ VZDÁLENOST nejbližší lokalita
		(m)	(°)		(min)	(min)	(min)	(min)
2	Uherský Ostroh „Ostrožské díly“	193,48	4,52	V	3	3	44	14
3	Uherský Ostroh „Podněmčí“	197,82	8,26	SZ	5	5	55	14
4	Uherský Ostroh „Louky“	199,29	12,43	S	2	2	69	12
5	Ostrožská Lhota vrch „Hájek“	220,41	9,63	SZ	1	4	80	9
6	Ostrožská Lhota „Hradištko“	266,14	5,97	SV	4	10	89	9
8	Ostrožská Lhota „Brodské“	220,67	4,77	Z	4	4	89	20
9	Ostrožská Lhota „Horní díly“	265,83	3,38	V	6	14	116	29
11	Hluk „Panský Paligr“	212,43	2,33	SZ	1	1	136	34
13	Dolní Němčí „Průhon“/„Kračínky“	249,53	4,91	V	1	2	190	34
14	Dolní Němčí „Nad vinohrady“	331,47	3,92	J	7	24	215	34
15	Slavkov intravilán	307,97	6,48	JV	3	4	245	54
16	Boršice u Blatnice „Bařínky“, „Záhumenice“	292,76	1,36	SV	1	57	220	54
	<i>minimum</i>	193,48	1,36	-	1	1	44	9
	<i>maximum</i>	331,47	12,43	-	7	57	245	54
	<i>průměr</i>	246,46	5,66	-	3	11	129	26
	<i>směrodatná odchylka</i>	44,53	3,02	-	3	15	68	15

Tab. 2. Základní charakteristika halštatských sídlišť podle analyzovaných atributů sídelní strategie.

trinární logiky. Vstupní vrstvy pro tvorbu modelu byly vytvořeny převedením ze sekundárních geografických vrstev členěných na hodnoty 0, 1 a 2, přičemž hodnota 0 byla přiřazena místům zcela nevhodným k osídlení, hodnota 1 místům vhodným k osídlení a hodnota 2 místům ideálním (obr. 20). V případě vrstvy nadmořských výšek, svažitosti a časové vzdálenosti od toku říčky Okluky byly jako ideální (hodnoty 2) klasifikovány polohy nabývající hodnot průměru vzorku \pm směrodatná odchylka. Jako nevhodné (hodnoty 0) byly klasifikovány polohy nabývající hodnot minimum vzorku – směrodatná odchylka a maximum vzorku + směrodatná odchylka. Zbývající polohy byly klasifikovány jako vhodné k osídlení (hodnoty 1). V případě orientace svahu byly jako ideální polohy klasifikovány plochy s orientací svahu S a SZ, jako vhodné potom ty, nabývající hodnot SV, V a Z. Ostatní plochy byly klasifikovány jako nevhodné k osídlení. Poslední vstupní vrstva vznikla převedením vrstvy časových vzdáleností mezi nejbližšími lokalitami. Klasifikace jednotlivých hodnot sekundární vrstvy byla zvolena tak, aby zohlednila hledisko pravidelného rozmístění lokalit podél vodního toku a kumulaci lokalit na dolním toku říčky Okluky. Jako mezní hodnota pro vymezení dolního toku byla zvolena průměrná časová vzdálenost sídlištních poloh od ústí Okluky, tedy polohy nacházející se blíže k ústí byly reklasifikovány jako dolní tok, polohy vzdálenější potom jako horní tok. Reklasifikace sekundární vrstvy časové vzdálenosti od sousední lokality byla pro dolní a horní tok provedena samostatně a následně sloučena do jedné vrstvy (tab. 3).

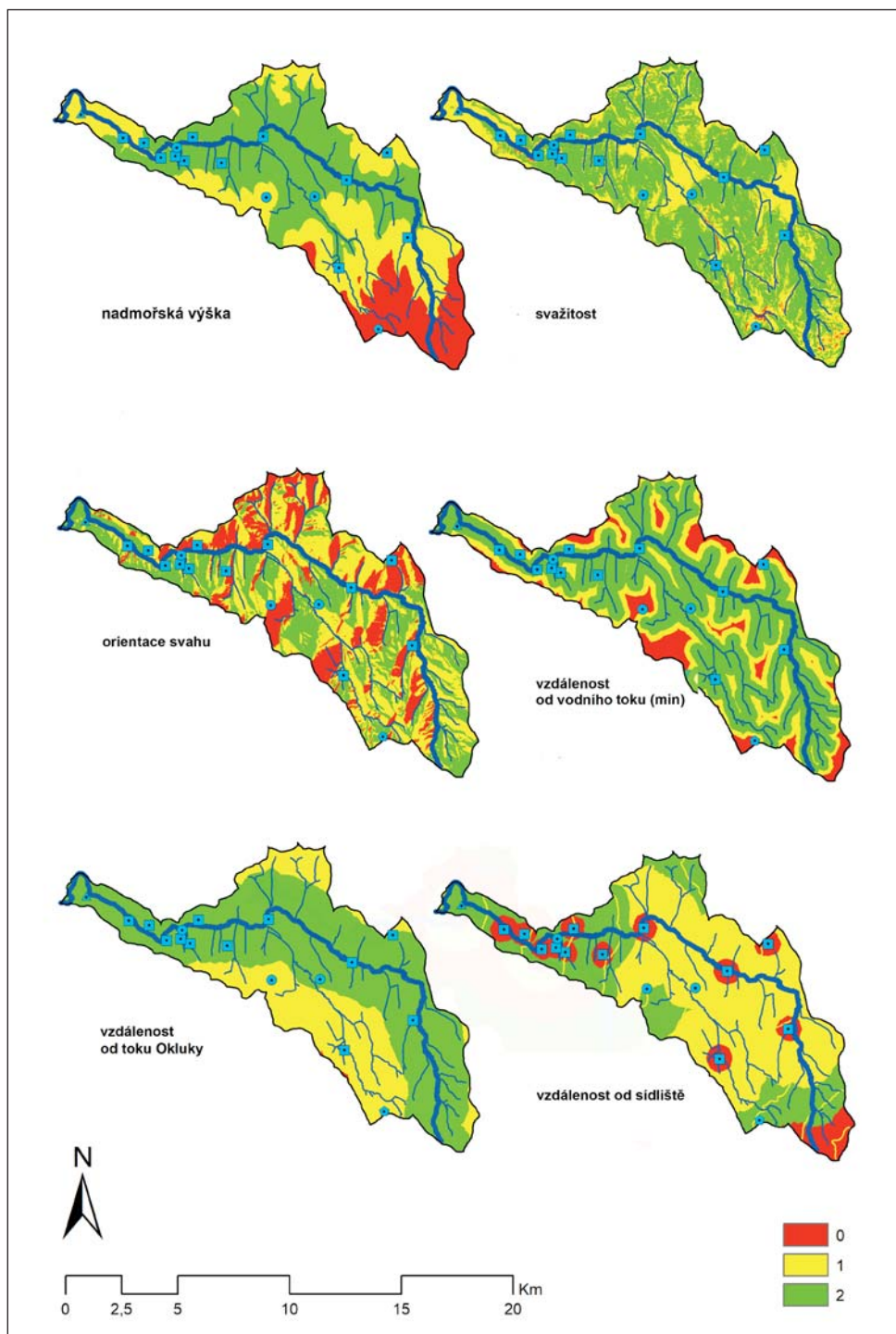
ČAS. VS. NEJBLIŽŠÍ SÍDLIŠTNÍ LOKALITA	DOLNÍ TOK	HORNÍ TOK
minimum	2	1
sm. odchylka	2	1
sm. odchylka + průměr	1	2
sm. odchylka + maximum	0	0

Tab. 3. Reklasifikační škála sekundární informační vrstvy časových vzdáleností mezi jednotlivými lokalitami.

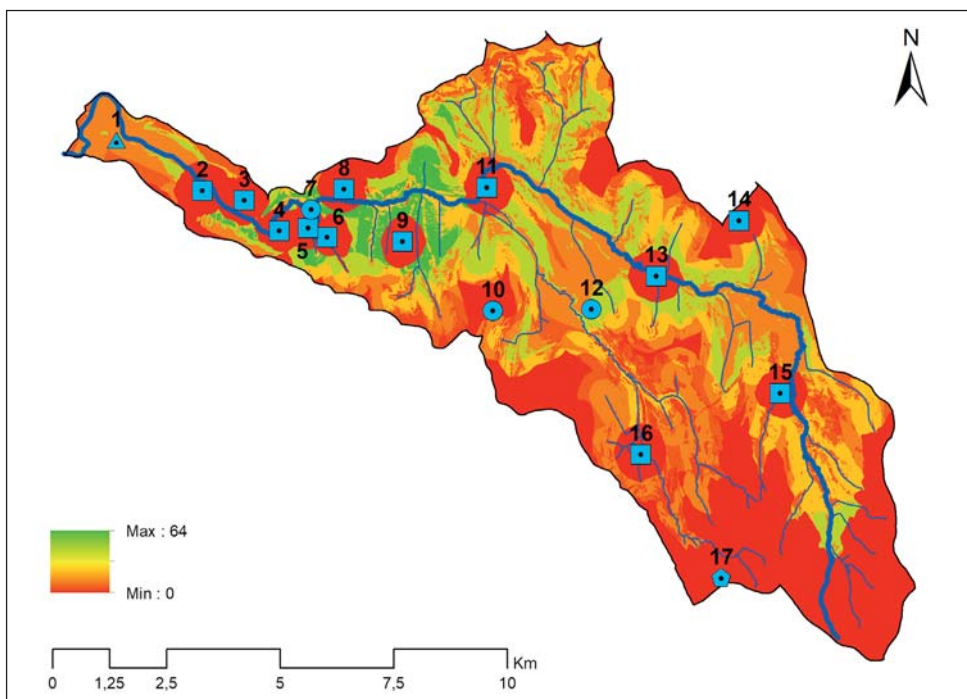
Finální prediktivní model (obr. 21) poté vznikl vzájemným vynásobením takto nově klasifikovaných vrstev. Polohy determinované alespoň v jedné vstupní vrstvě jako nevhodné jsou tedy i ve finálním modelu vyhodnoceny jako nevhodné. Polohy, které jsou potom vyhodnoceny jako ideální, nabývají v případě shody v jednotlivých vrstvách hodnot rovnajících se druhé mocnině čísla 2. Model poměrně přesně vyčleňuje nevelká území s nejvyšším potenciálem výskytu archeologických lokalit ze zájmového období starší doby železné (nabývající hodnot 64), tyto plochy zaujímají pouze okolo 3 % sledovaného území. Naopak polohy vyhodnocené jako nevhodné k osídlení, tj. s nulovým potenciálem, zabírají okolo 34 % rozlohy povodí. Za místa s vysokým potenciálem přítomnosti dosud neznámých sídlištních areálů lze považovat prostory v jihovýchodní výspě studovaného území, na rozhraní dolního a horního toku a v okolí zachycených ojedinělých nálezů (obr. 21). Nastíněné výsledky prediktivního modelu by bylo v budoucnu vhodné validovat pomocí terénních prospekcí.

4. Závěr

Povodí říčky Okluky představuje svébytný mikroregion bohatý na pozůstatky pravěkého osídlení. Předkládaná studie zaceluje alespoň částečně dosavadní torzovitost ve stavu poznání a vůbec poprvé souhrnně sumarizuje doklady halštatského osídlení v zájmovém regionu.

Obr. 20. Reklasifikované grafické vyjádření sídelní strategie halštatského osídlení v povodí říčky Okluky do stupňů (1–3) podle příhodnosti polohy k osídlení. Grafika T. Chrástek.

Obr. 21. Prediktivní model halštatského osídlení v povodí říčky Okluky vytvořený součinem reklasifikovaných informačních vrstev. Grafika T. Chrástek.

Prezentována je základní charakteristika sídelní struktury a strategie, kterou doplňuje prediktivní model, jenž indikuje několik potenciálně zajímavých poloh, kde by mohlo být v budoucnu identifikováno halštatské osídlení. Jedná se především o centrální část zájmové oblasti, kde se nachází také nejvyšší počet poloh v blízkosti soutoků s drobnějšími vodotěči. Druhá potenciálně zajímavá oblast se nachází v jihovýchodní výspě povodí, v okolí Horního Němčí (obr. 21). Celkem bylo identifikováno dvanáct sídlišť, jedno hradiště, jedno žárové pohřebiště a několik ojedinělých nálezů, z nichž pouze tři bylo možné alespoň přibližně lokalizovat. Prozatím u žádného z uvedených sídlišť se nepodařilo doložit vazbu na žárové pohřebiště. Jejich geografická pozice zůstává otevřenou otázkou a vzhledem k jediné známé komponentě nebylo možné aplikovat prediktivní modelování. Zvýšená pozornost byla věnována dvěma sídlištním lokalitám, na kterých proběhl v nedávné době záchranný archeologický výzkum (Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – „Louky“, Dolní Němčí – „Průhon“ / „Kračinky“). Přestože se jednalo o plošně limitované odkryvy, při kterých byly prozkoumány pouze jednotlivé objekty, podařilo se získat cenný soubor archeologických dat, využitelných jednak pro výše popsané analýzy sídelní strategie, jednak pro datování osídlení. Chronologická pozice většiny souborů získaných povrchovými sběry je převážně jen rámcová (doba halštatská). Na základě několika málo datačně zařaditelných kolekcí či ojedinělých nálezů se prozatím zdá, že těžiště osídlení v povodí říčky Okluky se po chronologické stránce váže především na mladší až pozdní dobu halštatskou, která je v této části Moravy nesena platěnickou kulturou (Golec – Fojtík 2020). U některých lokalit pak pokračuje osídlení i v časně době laténské. Ověření platnosti nastíněného modelu sídelní struktury je otázkou budoucího výzkumu podpořeného cílenou realizací nedestruktivních prospekci (ověření prediktivního modelu), ale i dalšími záchrannými archeologickými výzkumy.

Poznámky:

- 1 Vzhledem k fragmentárnosti artefaktu nelze spolehlivě rozhodnout, zda sloužil jako ležák nebo běhoun.
- 2 Pokud není uvedeno jinak, jsou zmiňované nálezy uloženy v Obecním muzeu v Ostrožské Lhotě. Za poskytnutí informací děkujeme M. Dufkovi.
- 3 Za upozornění na nález a upřesnění jeho datování děkujeme M. Golcovi.

Prameny:

- M a r t í n e k, Jan, a kol. 2014. *Aplikace VectorMap*. Brno: Centrum dopravního výzkumu, software.
- P a v e l č í k, Jiří, 1969. *Dolní Němčí – č. p. 42*. Rukopis nálezové zprávy uložený ve Slovákém muzeu v Uherském Hradišti pod č. j. 183/95.
- T i c h á B a m b a s o v á, Sylva, 2019. *Sídelní strategie v krajíně křenovické sídelní aglomerace*. Rukopis magisterské diplomové práce uložený v knihovně sekce archeologie Katedry historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Literatura:

- B a a r o v á, Zuzana, 2005. Halštatské hradisko Křižanovice – „Zámeček“. *Pravěk NŘ* 15, 395–418.
- B a m b a s o v á, Sylva, 2019. Přesleny z doby halštatské z polohy Křenovice – „Hradisko“. *Ročenka 2018*, Archeologické centrum Olomouc, 144–163.
- B a r t í k, Jaroslav, 2019a. Dolní Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 60(1), 173.
- B a r t í k, Jaroslav, 2019b. Dolní Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 60(1), 248–249.
- B a r t í k, Jaroslav, 2020. Uherský Ostroh (k. ú. Ostrožské Předměstí, okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 61(1), 141–142.
- B a r t í k, Jaroslav a Š k r d l a, Petr, 2020. Pozoruhodná kolekce paleolitických artefaktů z Dolního Němčí – Babí hory. *Slovácko* 61, 59–69.
- B e l a n o v á - Š t o l c o v á, Tereza a G r ö m e r, Karina. 2010. Loom-weights, Spindles and Textiles – Textile Production in Central Europe from Bronze Age to Iron Age. In: Andersson Strand, E., Gleba, M., Mannering, U., Munkholt, C., Ringgaard, M., eds. *North European Symposium for Archaeological Textiles X*. Oxford, 9–20.
- B é ň a, Matouš, 1888. Z Horné země. *Časopis Vlasteneckého muzejního spolku v Olomouci* 5, 124–128.
- Č e r v i n k a, Inocenc Ladislav, 1896. *Pravěká hradiska na Moravě*. Kroměříž: Tiskem a nákladem Národní tiskárny Jindřicha Slováka.
- Č i ž m á ř, Miloš, 2004. *Encyklopedie hradišť na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Libri. 303 s.
- D e m e k, Jaromír a M a c k o v č i n, Peter, eds. 2006. *Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny*. Brno: AOPK ČR. 580 s.
- D o b i s í k o v á, Martina, G e i s l e r, Martin, K a l a, Jiří, K o s, Petr, M i k u l k o v á, Blanka, P a r m a, David a P ř i c h y s t a l, Antonín, 2010. Halštatské pohřebiště ze Slavkova u Brna (okr. Vyškov). In: Furmánek, Václav a Miroššayová, Elena, eds. *Popolnicové polia a doba halštatská: zborník referátov z 10. mezinárodnej konferencie „Popolnicové polia a doba halštatská“ Košice, 16.-19. september 2008*. Nitra: Archeologický ústav SAV, 57–99.
- D o h n a l, Vít, 1988. Opevněná sídliště z doby popelnicových polí na Moravě. *Studie muzea Kroměřížska* 88. Kroměříž.
- G a l u š k a, Luděk, 2000. Osídlení katastru Uherského Ostrohu před vznikem Ostrova – Stanice. In: *Uherský Ostroh*. Uherský Ostroh: Město Uherský Ostroh, 23–40.
- G a l u š k a, Luděk, 2011. Hluk v dobách starých Slovanů. In: Mitáček, Jiří, ed. *Hluk: dějiny města*. Hluk: Město Hluk, 79–102.
- G o l e c, Martin, 2003. *Těšetice-Kyjovice VI, Horákovská kultura v těšetickém mikroregionu*. Brno: Masarykova univerzita.
- G o l e c, Martin, 2007. Chronologie horákovské kultury aneb stupně v pohybu. *Pravěk NŘ* 15, 419–446.
- G o l e c, Martin a F o j t í k, Pavel, 2020. *Centrum platěnické skupiny východohalštatské kultury na Moravě*. *Archaeologica Olomucensia* 5. Olomouc.

- G r ö m e r, Karina, 2013. Discovering the people behind the Textiles: Iron Age Textile Producers and their Products in Austria. In: Gleba, M., Pászttókai-Szeöke, J. (Hrsg.). *Making Textiles in Pre-Roman and Roman Times. People, Places, Identities. Ancient Textiles Series* Vol. 13. Oxford: Oxbow Books, 30–59.
- H r u b ý, Vilém, 1951. Paleolitické nálezy z Uherskohradištska. *Časopis Moravského muzea*, Sci. soc. 36, 65–101.
- H r u b ý, Vilém a P a v e l č í k, Jiří, 1992. Nejstarší dějiny středního Pomoraví. In: Nekuda, Vladimír, ed. *Uherskohradištsko*. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, Vlastivěda moravská, 105–196.
- C h r á s t e k, Tomáš, 2014. Model zázemí velkomoravské aglomerace Uherské Hradiště – Staré Město. *Slovácko* 55, 203–220.
- C h r á s t e k, Tomáš a B a r t í k, Jaroslav, 2016. Horní Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 57(1), 206–208.
- C h r á s t e k, Tomáš a B a r t í k, Jaroslav, 2017. Vlčnov (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 58(1), 256–257.
- C h v o j k a, Ondřej, M e n š í k, Petr, Š á l k o v á, Tereza a K u n a, Martin, 2019. Tkalcovská závaží nebo podstavce pod rozně? Hliněná závaží ze sídelního areálu z mladší doby bronzové u Březnice (okr. Tábor) z pohledu archeologie a archeobotaniky. *Archeologické rozhledy* 71, 267–308.
- K o š t u ř í k, Pavel, 1982. Neolitické sídliště s malovanou keramikou z Hluku-Dolního Němčí. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E 27, 65–73.
- M e n o u š k o v á, Dana a V a š k o v ý c h, Miroslav, 2004. Archeologické doklady osídlení katastru Ostrožské Lhoty. *Slovácko* 45, 157–171.
- N e k u d a s i l, Jindřich, 1993. Před branami historie (starší doba železná – halštatská). Podborský, Vladimír, ed. *Pravěké dějiny Moravy*. Vlastivěda moravská, Země a lid, nová řada, sv. 3. Brno: Muzejní a vlastivědná společnost, 333–378.
- P a r m a, David, 1998. Výšinné lokality mladšího pravěku na jihovýchodní Moravě. Výsledky prospekce v roce 1997. *Slovácko* 40, 99–113.
- P a r m a, David, 2000. Boršice u Blatnice (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 41, 135.
- P a v e l č í k, Jiří, 1964. Výšinné sídliště lidu bošáckého typu u Slavkova. *Přehled výzkumů* 1963, 18–19.
- P a v e l č í k, Jiří, 1967. Slovanské sekery z Dolního Němčí, okr. Uherské Hradiště. *Přehled výzkumů* 1966, 52.
- P a v e l č í k, Jiří, 1968. Lengyelské sídliště u Dolního Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 1967, 7.
- P a v e l č í k, Jiří, 1970a. Hrob nitranské skupiny v Dolním Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 1968, 71–72.
- P a v e l č í k, Jiří, 1970b. Kůlová stavba a příkop u Dolního Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 1968, 16–17.
- P e r n i č k a, Radko Martin, 1973–74. Sondážní výzkum v prostoru Hluk-Dolní Němčí: (Předběžná zpráva o etapě 1972). *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E18-19, 169–180.
- P e r n i č k a, Radko Martin, 1980. Výzkum archeologické lokality mezi Hlukem a Dolním Němčím v letech 1972–1979. *Slovácko* 22, 41–59.
- P e r n i č k a, Radko Martin, 1984. Laténské osídlení Hluka a jihovýchodní Moravy. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E 29, 131–142.
- P e r n i č k a, Radko Martin, 1986. Laténský objekt na lokalitě Hluk-Dolní Němčí. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E 31, 69–96.
- P o d b o r s k ý, Vladimír, 1970. Jihomoravská halštatská sídliště I. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E15, 8–102.
- P o d b o r s k ý, Vladimír, 1972. Jihomoravská halštatská sídliště II. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity* E17, 5–54.
- P r e i n f a l k, Fritz, 2003. KG Hafnerbach. In: Farka, Chr. (Hrsg.). *Die Abteilung für Bodendenkmale des Bundesdenkmalamtes*. Fundberichte aus Österreich 42, 15–17.
- P r o c h á z k a, Rudolf, 1985. Pravěké a slovanské nálezy z Dolního Němčí (okr. Uherské Hradiště). *Přehled výzkumů* 1983, 112.

- S c h e n k, Zdeněk, 2012. Nové sídliště s lineární keramikou v Hluku (okr. Uherské Hradiště). *Slovácko* 53, 161–167.
- Š k r d l a, Petr a J e ž e k, Libor, 2009. Pozdněpaleolitické osídlení na středním toku potoka Okluky. *Slovácko* 50, 131–140.
- V á l e k, David, K u č a, Martin, N ý v l t o v á F i š á k o v á, Miriam a V a š k o v ý c h, Miroslav, 2012. Lengyelské sídliště staršího stupně z Ostrožské Lhoty. *Slovácko* 53, 169–194.
- V a š k o v ý c h, Miroslav, 2008. *Pravěké osídlení Dolního Němčí*. Dolní Němčí. 16 s.
- V a š k o v ý c h, Miroslav, 2011. Pravěké osídlení Hluku. In: Mitáček, Jiří, ed. *Hluk: dějiny města*. Hluk: Město Hluk, 59–78.
- V e n c l o v á, Natalie, ed., D r d a, Petr, Ch y t r á č e k, Miroslav, K o u t e c k ý, Drahomír, M i c h á l e k, Jan a V o k o l e k, Vít, 2008. *Archeologie pravěkých Čech 6, Doba halštatská*. Praha: Archeologický ústav AV ČR, Praha.
- Z e m a n, Tomáš, 2003–2004. Pozdně římské osídlení germánské osady ve Vlčnově-Dolním Němčí. *Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity M 8-9*, 191–213.
- Z e m a n, Tomáš, 2015. Germánská sídliště a pohřebiště ve Vlčnově – Dolním Němčí na základě nových detektorových nálezů. *Slovácko* 56, 115–141.

Mgr. Jaroslav B a r t í k, Ph.D. (n. 1990), archeolog Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Ve svém odborném zájmu se věnuje problematice těžby a distribuce kamenných surovin v době kamenné, archeologii neolitu/eneolitu, realizaci záchranných výzkumů a detektorové prospekci na Uherskohradištsku.

Mgr. Tomáš C h r á s t e k (n. 1987), vedoucí oddělení archeologie a historie Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Ve svém odborném zájmu se věnuje aplikaci geografických informačních systémů v archeologii a problematice raně středověkého osídlení v oblasti středního Pomoraví.

Bc. Klára A u g u s t i n o v á (n. 1998), je studentkou archeologie na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Již několik let se podílí jako technik na záchranných archeologických výzkumech Slováckého muzea v Uherském Hradišti. Ve svém odborném zájmu se zaměřuje na pravěké osídlení v povodí říčky Okluky.

Mgr. David H o n s (n. 1994), archeolog muzea Brněnska ve Šlapanicích. Je doktorandem na Ústavu archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. Ve svém odborném zájmu se věnuje problematice doby bronzové a halštatské. Dále se zaměřuje na analýzy mazanicových souborů a rekonstrukci stavebních konstrukcí.

Hallstatt Settlement in the Basin of the River Okluky in the Region of Uherské Hradiště in the Light of Modern Archaeological Research

A b s t r a c t

The basin of the river Okluka represents an independent micro-region in the foothills of White Carpathians rich in the remnants of prehistoric settlement. The study fills the gaps in the state of knowledge and for the first time ever summarizes the proofs of Hallstatt settlement the region in question. The study presents the main settlement patterns and a strategy which complements a predictive model indicating several potentially interesting settlement structures in which a Hallstatt settlement could be identified. It is mainly the western part of the region in the place of broader surroundings of confluence with the river Morava. The existence of settlement in this place is also indicated by the occurrence of cremation burial ground. The second potentially interesting region can be found in the south-eastern part of the basin (in the area of Slavkov and Horní Němčí).

In general, twelve settlements were identified, one hillfort, one burial ground and several isolated findings of which only two could be closely localized. It was not possible to prove any connection

between the settlements and cremation burial grounds for the time being. Their geographical position remains an unanswered question and according to the only known component it was not possible to apply predictive modelling.

Closer attention was paid to two settlement localities in which an archaeological research has been carried out recently (Uherský Ostroh, Ostrožské Předměstí – “Louky”, Dolní Němčí – “Průhon” / “Kráčinky”). Even though these were limited exposures in which only respective features were examined it was possible to gather a collection of valuable archaeological data which could be used for both the above-mentioned analyses of settlement patterns and for dating of the settlements.

From the point of view of up-to-date knowledge it seems that chronologically the core of settlement in the basin of the river Okluky is connected with younger to late Hallstatt period which is represented by Platěnice culture. The aim of future research is to verify the presented model of settlement through aimed realization of non-destructive prospections but also through other rescue archaeological researches.

Key words: south-east Moravia, Hallstatt period, Platěnice culture, settlement patterns, predictive modelling, rescue research

Hallstattzeitliche Besiedlung im Einzugsgebiet der Okluky in der Umgebung von Uherské Hradiště im Licht neuer Grabungen

Z u s a m m e n f a s s u n g

Das Einzugsgebiet des Flüsschens Okluky stellt ein eigenständiges Mikrogebiet im Vorland der Weißen Karpaten mit reichen Überresten urzeitlicher Besiedlung dar. Die vorgelegte Studie beendet die bisherige Torsohaftigkeit unserer Kenntnisse und fasst zum ersten Mal die wichtigen Belege der hallstattzeitlichen Besiedlung in diesem Gebiet zusammen. Präsentiert wird die Hauptcharakteristik der Besiedlungsstruktur und -strategie, ergänzt durch ein Vorhersagemodell, das mindestens zwei potenziell interessante Lagen aufzeigt, wo in Zukunft eine hallstattzeitliche Besiedlung identifiziert werden könnte. Vor allem betrifft dies den westlichen Rand des Flussgebiets im weiteren Bereich der Mündung in die March. Auf das Bestehen einer Siedlung in diesem Raum deutet außerdem ein Brandgräberfeld hin. Das zweite mögliche Fundgebiet befindet sich auf einer osten Landzunge an dem Flüsschen, dort, wo sich sein Lauf von der bisherigen Süd-West-Richtung nach Nordwesten wendet (Gemarkungen von Slavkov und Horní Němčí).

Identifiziert wurden insgesamt zwölf Siedlungen, ein Burgstätte, ein mehrere Einzelfunde, von denen lediglich drei näher lokalisiert werden konnten. Vorerst gelang es bei keiner der genannten Siedlungen, eine Verbindung zu einem Brandgräberfeld nachzuweisen. Deren geografische Position bleibt offen und da nur eine einzige Komponente bekannt ist, konnte kein Vorhersagemodell angewandt werden.

Erhöhte Aufmerksamkeit wurde auch den beiden Siedlungsstandorten gewidmet, an denen unlängst eine Rettungsgrabung stattfand (Uherský Ostroh, Ortsteil Ostrožské Předměstí – Flur „Louky“, Dolní Němčí – Fluren „Průhon“ und „Kráčinky“). Obwohl es sich um Freilegungen mit begrenzter Fläche handelte, bei denen nur einzelne Objekte untersucht wurden, gelang es, einen wertvollen Satz archäologischer Daten zu gewinnen, nutzbar sowohl für die weiter oben beschriebenen Analysen der Besiedlungsstrategie als auch zur Datierung der Besiedlung.

Im Licht der bisherigen Erkenntnisse erscheint es, dass vom chronologischen Gesichtspunkt der Siedlungsschwerpunkt im Einzugsgebiet der Okluky an die jüngere bis späte Hallstattzeit gebunden ist, die in diesem Teil Mährens von der sog. Schlesisch-Platenicer Kultur getragen wird. Die Überprüfung der Gültigkeit des kurz dargestellten Besiedlungsmodells ist eine Frage zukünftiger Forschungen, unterstützt von gezielten zerstörungsfreien Erkundungen, aber auch durch weitere Rettungsgrabungen.

Stichwörter: Südostmähren, Hallstattzeit, Schlesisch-Platenicer Kultur, Besiedlungsstrategie, Vorhersagemodell, Rettungsgrabungen